

Worm

[792 = 91, '79]

Ціна 30 коп.
№ 17539

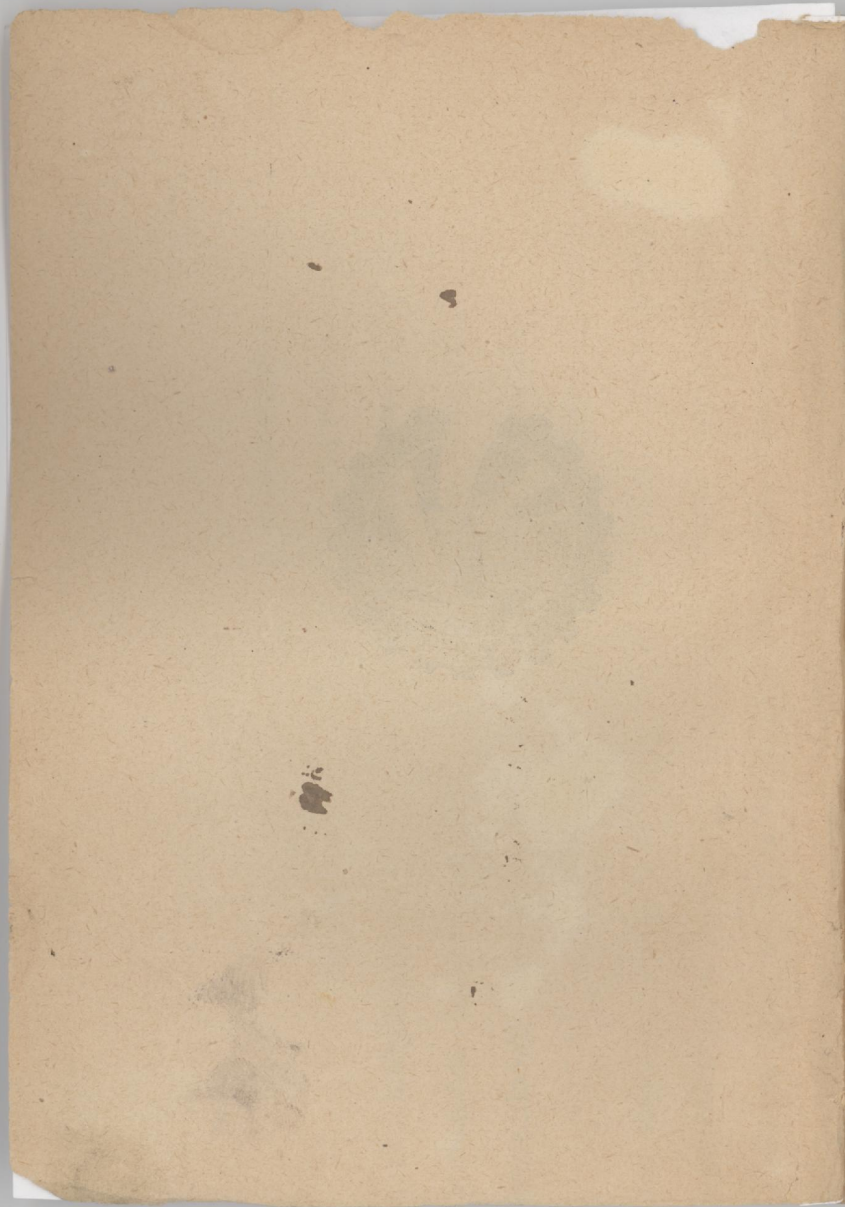

V.N. Karazin Kharkiv National University

00466923

0

1924.

Г 244,1-м. I

СПІЛКА „ГАРТ“
АМАТОРІВ РОБІТНИЧОГО ТЕАТРУ

19 II

10405.

ГАРТОВАНИЙ ТЕАТР

(СТАТТІ, МАТЕРІЯЛИ, П'ЄСИ)

ЗБІРНИК ПЕРШИЙ

К. м. 1-45

262694

1925
6507

Центральная Научн.
учебная библиотека

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

1925

II RI
20401

Друкарня
Держвидав України
імені Г. І. Петровського.
Харків.

20401

ДЕ - ЯКІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО РОБОТИ В ПЕРВІСНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ОСЕРЕДКАХ

Ініціаторові ґартованського осередку, приступаючи до роботи з готовим робітничеселянським драм - ґуртком, потрібно перш за все пам'ятати, що кожний ґурток має свої особливості й потребує вивчення та обережного індивідуального підходу, щоб у самій роботі довести його до стану активного самодіяльного ґуртка. Проте, є й однакові риси в різних ґуртках, звідки являється можливість все - таки поділити ґуртки на певні групи й вибрати до кожної групи певний окремий підход. Це пояснюється, звичайно, тим, що в кожному ґурткові ми маємо все - таки загалом підібраний співзвучний собі матеріал із певним ідеологічним обличчям. Це обличчя цілком ясне й відбиває настрої й смаки тих груп суспільства, з яких ґурток підібрався.

Отже, головними характерними ознаками можна поділити ґуртки на кілька груп.

Перша — це суто зіпсований „професіоналізмом“ ґурток, старі „любителі“, що стараються грати „під справжніх акторів“, а ідеалами цих „справжніх“ для них являються старі побутові трупи й акторщики, що розповзлися

по всіх закутках із застарілими й халтурними та часто трохи не бандитськими виступами.

Організаційну будову й роботу вони люблять старо-професійну:— самовладний режисер му-сить начитувати ролі, показувати все, як зробити — дресирувати, натаскувати; після ре-жисера головна опора — суфльор.

Репертуар улюблений — побутово-історич-ний. До всього нового ставляться з чисто політичною зненавистю. Новим будівництвом побуту не цікавляться, революційно-політич-ним репертуаром нудяться, закохані в застигле зображення старого побуту. Як бачимо, група найбільш протиревольюційна й перетворити її надзвичайно тяжко, майже неможливо.

Друга група — коли більшість гуртка — ши-роко аполітичні, певних вироблених смаків не мають, а зібрались у гурток для розваги, просто так собі, для заповнення вільного часу.

Це невиразна дрібно-буржуазна, міщанська стихія. Близько до цієї групи можна поста-вити *третю* — незіпсований професіоналізмом сирий матеріял. Це ті, що мають певну ціка-вість до роботи, але дуже мало активні. Це певна переходова група.

Далі, четверта група — це ті нові, самоді-яльні гуртки, що народжуються в широких масах свідомого робітництва, що може й не бере активної участі в політичному житті. Воно, власне, позапартійне, але свідоме, класове, що стоїть на радянському ґрунті і, безумовно, має нові риси й погляди в повсякден-ному житті-побуті. Тут боротьба з темнотою народньою, релігією, різними забобонами, соціальними гріхами, піяцтвом, боротьба за

новий побут. Це ті широкі позапартійні маси пролетаріату, на які спирається авангард—партія.

І, нарешті, *п'ята група* — самодіяльний та політично активний гурток. Це партійці, комсомольці, незаможники й комуністично переконані інтелігенти—культурники, ті, що на культурному фронті ведуть боротьбу за комунізм.

Визначити, до якої переважно групи належить даний гурток—найперше завдання ініціаторів і керовників, щоб потім вибрати певну й відповідну тактику, для приведення гуртка у процесі роботи до самодіяльності. Щоб уяснити собі кращі настрої та смаки більшості гуртка, можна, крім звичайного співробітництва, перевести таку анкету, що вироблена методологічним семінаром при майстерні Гарт'у для обслідування клубів м. Харкова:

- 1) Скільки років граєте на сцені.
- 2) Скільки часу працюєте в цьому гурткові.
- 3) Чи працювали в професійному театрі, скільки часу й де.
- 4) Які п'єси вам подобаються (назвати п'єс п'ять).
- 5) Які ролі та місця з цих п'єс найбільше вам подобаються.
- 6) Які п'єси хотіли б ставити в гуртку.
- 7) Які письменники вам подобаються.
- 8) Чи задоволені з роботи свого гуртка.
- 9) Що на вашу думку потрібно змінити в цій роботі.
- 10) Що вам подобається й що не подобається в старому театрі.

11) Для чого ви вступили в гурток.

12) Який з інструкторів, що керував вашим гуртком, найбільше вам подобався й чому.

13) Чи вважаєте ви можливою гру без декорацій і гриму, чи хотіли - б ви так грати.

Анкета робиться, звичайно, безіменна, щоби кожний з членів гуртка почував себе цілком вільним.

Тепер про тактику до кожної групи.

Перша група, що найбільш перебуває під впливом ворожим, потребує, звичайно, найбільше зброї, найбільше знання та видержки, коли ми беремося все - таки її переробляти, а не творити поруч нову. Бити ворога найкраще його власною зброєю. Отже, поскільки в них у найбільшій пошані „сильна“ режисура, для успішности роботи до таких гуртків потрібно досвідчених керовників, нових, звичайно, в своїх поглядах, але таких, що знають стару техніку. Потрібно зацікавити гурток режисерською лінією і, даючи гурткові свободу у внутрішньому житті, цілковито тримати в режисерських руках, що до сценічної роботи. Не допускати голої агітації за нове, революційне мистецтво, а розпалити інтерес гуртка цікавою постановочною роботою, даючи навіть волю що до вибору репертуару в межах, звичайно, дозволеного, нешкідливого. В процесі роботи далі можна перейти до реформи з репертуарного боку, переводячи на новий репертуар, обов'язково побутовий, але без загострень, не жертвуючи ніколи інтересом до праці в гуртка ради обов'язкового переведення якоїсь на в'язаної постановки. Для охоплення масової роботи клуба чи сельбудинка по завданнях

політосвітніх органів, вибирати для такого гуртка теж революційно-побутовий матеріал і ніяк не чисті „агітки“, бо на них подібні гуртки реагують майже завжди саботажем. Збуджувати початки самодіяльності в таких гуртках можна втягненням їх „на поміч“ до виконання судів у клубі й почасти живих газет і т. ин. Така обережність потрібна щоби зберігти гурток як засіб для налагодження масової роботи в клубі. Що-ж до, так-би мовити, політичної роботи, то, звичайно, в розмовах потрібно говорити про справжні інтереси трудящих, знайомити з роботою революційних самодіяльних гуртків, не нав'язуючи, однак, якихось методів зараз же, бо завжди такі гуртки ставляться до нової самодіяльної роботи (через певні ідеологічні причини) з недовір'ям, насмішкою, а іноді й з ненавистю.

Така пропаганда буде мати своїм наслідком розслоєння гуртка по ідеологічній лінії.

Боятися цього розслоєння, звичайно, немає чого, бо це єдиний вірний шлях до перемоги. При всій обережності й тактичності потрібно вести тверду ідеологічну лінію, зміцнюючи передову ячейку й витискаючи зовсім з гуртка безнадійний матеріал. Коли можна, старатися притягнути до гуртка широку молодь і особливо, звичайно, комсомольську та незаможницьку.

Така, в основному, тактика в приміненні до слідуєчих груп міняється в залежності від того, наскільки ці групи ближче й ближче підходять до нового самодіяльного гуртка, наскільки політично свідомі.

До четвертої групи відносимо гуртки, що ведуть самодіяльну роботу в боротьбі за новий побут.

На цій групі й методах роботи з нею потрібно зупинитися з найбільшою увагою, бо це є як раз ячейка того широкого руху мас на культфронті, зокрема в театрі, що починає об'єднувати передове робітництво й селянство, виявляючи справжні інтереси трудящих. Найкращою „зачіпкою“ для переведу ячейки на самодіяльну роботу є місцеве життя фабрики, клубу, району, села. Можна взяти окремі питання: роботу гуртків у клубі — її хиби, релігійні пережитки в районі, самогонщиків; особливо негативні явища. Тут у гуртків завжди розгорається бажання „продернути“, бажання боротися з якимось безладдям. Як бачимо, гуртки часто вже дивляться на своє театральне мистецтво, як на засіб політичної боротьби й виявляють свою громадську активність.

Почати роботу все-ж-таки краще в порядку завдання, напр., відгукнутися на відкриття клубу чи театру в клубі, на те або інше явище, відмітити сатирою, шаржем, насмішкою якесь свято церковне, особливо таке, що багате старими обрядами — Івана Купала, Різдво — де буде можливість показати в дії слуг і прислужників церкви, шептук, циганок-ворожок і загалом тих, що живуть різними ворожіннями та всякою старою трухлявиною. Гартованський гурток, тісно зв'язаний з самою гущею мас, завжди подасть безліч побутово-обрядового матеріалу, для відкопування якого вчений етнограф витратив би довгі роки.

Завдання активу та керовника — звести цей весь матеріал і підкреслити те нове, що протиставляється старому в побуті трудящих і в заходах влади робітників та селян.

Тепер до конкретної роботи.

Маючи певне завдання й тему (в загальному, звичайно, календарному плані роботи клуба чи хати-читальні), гурток спершу провадить роботу в порядку засідання; головує керовник, при відсутності — вибраний голова — найбільш активний член гуртка (не обов'язково театральний „спец“). Далі, дуже важливі обов'язки секретаря, щоб міг швидко на льоту схоплювати чужу думку й слова й записувати. Найчастіше це доводиться робити керовникові. Бажана - б допомога стенографії.

Члени гуртка, вже поінформовані раніш про завдання, в порядку пропозицій подають спочатку цілком сирий матеріал — у кого що є, не думаючи ще про готову п'єсу, про слова, у кого з'явилась якась постать яскрава, в іншого — сценка, тому якесь речення прийшло в голову, навіть слово; а хтось знає які обряди, приказки, пісні.

Все занотовується. Як бачимо, — просто підбор матеріалу, сировини, щоб знати, з чого прийдеться майструвати й відповідно до матеріалу виробити план. Далі, може вже навіть на другому засіданні, намагаються з цього матеріалу основні точки актуальні, намагається кистяк дії. Буває, що за початок дії вхопляться; буває, що, почавши з якоїсь центральної точки, дія розростається до початку й до кінця.

Таким чином виробляється самий загальний сценарій—план. В цьому періоді, коли в процесі роботи вималювались принаймні головні дієві особи, зараз - же потрібно розділити серед бажаючих ролі ще, як бачимо,— не існуючої п'єси. Це примушує вже більш планово кожного учасника працювати в певному напрямку й збирати матеріял.

Далі переходять до творення вже чисто театральної дії. Кожен учасник, маючи вже більш-менш планово накреслену дію, іде на сцену й по зробленому вже сценарію-плану починає грати—цеб-то, зв'язується з партнером, рухається й починає говорити, даючи, таким чином, уже конкретну форму і в словах. Це дуже важний момент. Бо таке творення в матеріялі—як раз ближче до творення театральної дії і відрізняється від писання цієї дії письменниками-драматургами. Тут втілення думки в театральну дію виростає з руху, з „почуття м'язів“, що рухаються; там—у письменника—дія виростає з уявлених образів того руху. І тому більшість п'єс „чистих“ письменників краща для читання, ніж для гри й мало динамічна; а більшість класичних світових сценічних творів зроблена або акторами, або тісно зв'язаними з театром людьми—Шекспір, Гольдоні, Мольєр, Гоголь...

Найкраще, звичайно, було-би в роботу втягати й майстрів та підмайстрів слова—письменників. Така творчість у матеріялі сценічної дії переводить учасників в активний стан. Бувало, в роботі, ще сидючи на місці, члени гуртка твердили, що вони бояться та не знають, що говорити; коли-ж виходили

на сцену, звязувались з партнерами, починали рухатись і входили в акцію, тоб - то говорили так, що давали майже готову „ролю“.

Не відкидається тут, звичайно, допомога „находу“ й інших членів гуртка, які часто допомагають влучним словом або думкою. А секретар (керівник) на льоту ловить основне й записує, записує. „П'єса“ твориться. Це перша сира проробка з вуглами, з дірками, кострубата. Іншим разом проходиться вже повторно по записаному, де-що знов додається, шліфується і вже повніше й дословніше записується; так повторюється, скільки потрібно (разів 3—4) і п'єса майже готова; остаточну редакцію, в якій дуже не багато роботи, провадить керівник чи актив гуртка. Після цього можливо потрібна тільки де-яка ще шліфовка в самому сценічному виконанні, „режисерська“ чистка. Роботу скінчено.

Загальну роботу проведено за певним планом. Найперше—певна суспільна, політична платформа, потім конкретне завдання, поставлене до початку роботи й складений з образунком усього даного матеріалу план.

Так само провадиться робота й з п'ятою групою, тільки охоплює, звичайно, всебічне й глибше суспільне життя так своє, як і міжнародне; при чому, перед початком роботи зачитується завжди загально - керівничий матеріал; (напр. для постановки „1 травня“—обіжник Ц. К. партії та гасла, під якими мусить проходити свято; для постановки „МОДР“—журнали МОДР і т. ин.)

Те - ж стосується й до побутових постановок, де матеріали можна поширювати вирізками

КОНТРАКТ

учебная библиотека

17

262694

з газет і журналів з інформаціями про робітниче - селянське життя. Не обов'язково, звичайно, щоб план - сценарій кожної постановки самодіяльний гурток виробляв цілком самостійно (та це не відповідає й самому поняттю організаційної ячейки), можна користати і з досвіду інших гуртків та осередків; звичайно, тут потрібна, як і в усьому новому будівництві, плановість та централізація. По лінії побуту гурток може (та це й більш потрібно) проявити більше волі та власного почину, а в чисто календарних постановках і спеціальних агіт - кампаніях він може проробляти та наближати до місцевих потреб і поглядів готові п'єси, сценарії та інсценіровки, які охоплюють справу ширше. Тут - то й постає велике питання про центральний театр - центр самодіяльних гуртків, що синтезуватиме їх роботу. Але це справа майбутнього й тема цієї статті на це не поширюється. Очевидно лише, що ці центральні театри виростуть біля методичних семінарів, що провадитимуть роботу для зведення досвіду та інструктування периферії.

Л. Предславич

ПЕРШЕ ТРАВНЯ

Постановку „1 Травня“ зроблено „Майстернею ГАРТ ч. І“ на 1 травня 1924 р. за обіжником Ц. К. Р. К. П. про святкування 1 травня; виставлено було в Харкові в помешканні театру ім. Шевченка (колиш. Мусурі) й потім у центральному парт-клубі.

Крім наведених нижче картин, у постановку входило ще 3 інтермедії, — дії перед завісою і в залі до початку і в перервах.

Перша інтермедія — селянин, спекулянт, кооператор, робітник: селянин привіз у город продавати пшеницю, спекулянт хоче обдурити, кооператор, робітник освітлюють селянинові важливість кооперації, фінансову реформу, податки.

Друга інтермедія — темна селянська баба, її синок комсомолець з товаришами комсомольцями, піп з дячком, що вертаються з великодного ходження по хатах, бабина темнота, і перевага комсомольців.

Третя інтермедія — на кордоні СРСР та Індії — індус, що тікає від гнобителів та киргиз, працюючий вільний громадянин СРСР; їхня дружня розмова й балачки індуса про Леніна „великого пророка“. Перекидаючи вартового англійця, обидва тікають до СРСР.

Інтермедії, через технічні причини за спішністю постановки не було випробовано на сцені в день вистави, а тому їх принципово не включено до збірника.

КАРТИНА ПЕРША

Робітники групами працюють (на станках), передаючи ритмічними рухами різні процеси роботи біля станків: пиляння, стругання, вертіння, в супроводі звуків: „чш... чш... чш... дз... дз... дз... ж... ж... ж... фью... фью... фью... гу... гу... (рідкі удари важким молотом); це все в різних ритмах. Далі кілька разів проходять по одній або парами групи робітниць, що теж ритмічно щось тягнуть або несуть. Загальне враження звукове й зорове — праця фабричної майстерні. На початку робітники де-який час працюють, потім усе більше втомлюються, звуки тихшають, рухи втомлено рідшають. Нарешті зупиняються.

1 робітниця: Втомилась.

2 робітниця: Важко.

Хлопчик: Мамо, хочу їсти.

Мати: Де - ж його набереш, чорт - зна коли получка була.

1 робітник: Ну, й каторжна праця.

2 робітник: А ти ще не звик? Ми працюємо по 12 годин.

Мати: А останній подарунок сойму забув?

3 робітник: Працюватимеш і по 14 годин, як пани цього захочуть.

1 робітник: А це мале теж по 12 годин працює?

2 робітник: Та їм аби робоча сила...

(Входить доглядач, побачивши, що праця спинилася, люто кричить до робітників).

Доглядач: Ну !..

(Робітники починають працювати, доглядач кілька разів пройшовсь, потім виходить; поволі праця від ще більшої втоми знову зупиняється, під кінець 1 робітник знесилений падає долі; кілька душ кинулося до нього, всі звертають увагу).

2 робітник: Чого ти? Хворий?

1 робітник: Хворий...

3 робітник: Кров?!

1 робітник: Мовчи...

2 робітник: Поранений?

1 робітник: Так, на кордоні жандари...

Кілька робітників: Ти звідти, з України, чого?

1 робітник: Хотів на Перше Травня...

3 робітник: На демонстрацію?!

2 робітник: Мовчи, зірвуть...

Доглядач: (перед тим ввійшов). Що, на майовці?! А ну, до роботи...

2 робітник: Товариш хворий...

Доглядач: Еге, он воно куди. Пся крев!
(Хапає брутально за руку 1 робітника, штовхає до машини). А ну, „товаришу“ на місце. А ні, то геть на вулицю, це тобі не богадільна!..

(Робітники починають важко працювати, доглядач пішов... Поволі праця знов припиняється).

Мати: Стомилась, а ще чотири години праці...

1 робітник: А там уже скінчили...

Робітники: Де?

1 робітник: На Вкраїні...

Де-хто: Щастить людям... Ех, як-би й нам...

1 робітник: *(гаряче)*. Цього ніхто не подавав, треба його здобути так, як здобувають скрізь... *(Робітники групуються навкруги нього)*. В Америці в 1886 році робітники, що працювали так, як і ви, вимагали 8-мигодинного робочого дня. З Першого Травня почався страйк, їх страйк роздушено...

Голоси: Панська сила, так завше...

1 робітник: Ні, не завше, Перше Травня стало всесвітнім робітничим святом, його гаслом був восьмигодинний день праці — вісім годин для праці, вісім годин для сну, вісім вільних...

Голоси: І де це таке є?..

1 робітник: Так буде. Бо все, що створено людськими руками, зроблено нашими руками; в них наша сила, і ми своє заберемо, як забрали там на Радянських землях...

Де-хто: Он газети пишуть, що там тяжко...

1 робітник: Так, там тяжко, але там зроблено головне — там узято владу. Добре зовсім стане тоді, коли влада перейде до мозолястих рук, коли розігнеться спина робітника скрізь... В день Першого Травня, вільно святкуючи його, Радянські республіки з тривогою й надією дивитимуться сюди, в ці робочі квартали, де купка кровопивців, оточена шпиками та льокаями, панує над мільйонами. Вони кличуть і вас у бій! Невже-ж ви не відгукнетесь на той заклик? Невже не вийдете Першого Травня, не покажете своєї сили? Адже-ж без вас, без вашої праці стане все життя в країні!..

Всі: *(запально)*. Святкувати!!

І робітник: Але як святкувати?... Капіталістична влада завтра теж улаштовує демонстрацію, але ця демонстрація не має на меті поліпшити стан робітничого класу. Треба їм показати, що політичні в'язні, яких мордують польські жандари, мають підтримку з нашого боку. Треба вимагати завтра звільнення політичних в'язнів і вітати учасників Краківського повстання!

Голоси: Вимагати звільнення!

Всі: Хай живе Перше Травня!

За владу Рад!!.

(Доглядач, що перед кінцем промови І робітника вже підслухав і записував, на ці вигуки швидко побіг).

Хлопчик: *(що помітив доглядача, кидається слідом за ним):* Ой чув... чув...

Всі робітники: *(схвильовано за хлопчиком).* Хто?

Хлопчик: Он побіг...

Де-хто: Та хто?!

Хлопчик: Поганяйло...

Голоси: Ой лихо!

Пропала демонстрація...

Зірве собача душа!

Та може не почув?...

Ех, роззяви!

Мати: На місця, вертається!..

(Робітники стають на місця).

Доглядач: *(входить).* Що, рада скінчилася?
А ну, працювати!!!

(Працюють, стримуючи гнів. Вбігає швидко робітник).

Робітник: Жандари оточили завод! Це він викликав!.. *(показує на доглядача).*

(Маса робітників з криком кидається на доглядача, хапають його, кинули на землю, вбивають... На це — постріли, вибігають жандари з револьверами, робітники відсахнулись до машин, жінки припали ниць до машин, загальний стогін. Картина).

Завіса

КАРТИНА ДРУГА

На сцені великий стіл для засідання, льокаї прибирають.

1 льокай: І що це таке справді! Ні вдень, ні вночі тобі спочинку немає. Не встигнеш для однієї конференції стола накрити, а вже друга розпочинається. Невже в людей іншого діла, крім отих конференцій, немає? Про віщо вони сьогодні тут балакатимуть?

2 льокай: Сьогодні має відбутися конференція усіх чисто держав.

1 льокай: Як усіх? Тоб - то й більшовики прийдуть?

2 льокай: Та ні. Держав, держав, — розумієш? Хіба більшовики — держава... мужики... та от сам побачиш. Зараз почнеться. Ну, мабуть усе, ходім... Та ні, стривай... Головне й забув. Дзвінка немає. Як - же можна — конференція без дзвінка? Біжи дзвінка принеси.

(Виходять).

Еміграція: *(генерал підтоптаний, вбігає, сідає на сходах).* Ху... До десятого поту впрів. Чисто всі черевики подер. А, яй, яй, у - у - у. Бігай за ними по цілому світу. Ти до Франції, вони до Італії, ти до Італії, вони до Америки. Ну, й непосидючі... У, прокляті більшовики. Ганяють, як неприкаяного. До-

дому не можна, а тут, куди не сунься, скрізь женуть. Охо-хо-хо! Пом'яни, господи, царя Миколая II і всю кротість його. Холера їм у живіт. Та як-би мені 200 мільйонів армії, 200 тисяч аеропланів, задушливі гази, танки та дредноути, я-б у їхній комунії каменя на камені не залишив-би. Сипняка на них немає... Іде хтось. Треба сховатися, щоб не вигнали. Послухаємо, що панство шляхетне говоритиме, може й нас ласкавим словом згадають. (*Ховається під стіл*).

1 льокай: Ось дзвінок.

2 льокай: Е, це маленький. Більшого треба. Вони як посваряться, то хоч з гармати стріляй, не почують. Неси більшого. Дзвона церковного неси. (*Льокай пішов*). Що це воно засмерділо так? Ніби стервом. (*Задирає скатертину, нюхає під стіл, де еміграція*). Фу! (*Затуляє носа*). Треба квартиру відчинити. (*Входить 1 льокай*). Ага, оце так дзвін. Став серед столу.

Румунія: (*входить*). Ах!... Можна? Ось мій мандат.

1 льокай: Румунія (*сплюнув на бік, пішов*).

Румунія: (*коли сіла, виймає ноти*). Поки нема нікого, треба прорепетирувати (*співа гаму*). Ре-се-фе-се-ре, У-се-се-ре, Се-се-ре-ре. (*Захрипіла, прокашлюється*).

1 льокай: (*докладає*). Представник Англії—Макдональд!

Макдональд: (*входить, Румунії ніби не бачить*). Що це й досі нікого немає?

Румунія: Ах... А я?

Макдональд: Вибачте, ви такі мініатюрні, що я вас і не запримітив.

Румунія: Ах, який пасаж. Сідайте. Ближче, ах, ближче. Я так люблю англійський народ.

І льокай: Представник Італії — Мусоліні!

Мусоліні: (*Вбігає*). Карамба! Сіньоре, Велика Італія — нащадок славетного Риму, вітає вас! (*до Макдональда*). Вас, сіньоре, гратулює південний фашизм! Хай живе єднання всіх народів під великим фашистським хрестом!

Макдональд: Як ваші справи?

Мусоліні: Надзвичайно. Ми на шляху до завоювання всім світом. Останній день Московської комуни недалеко!

Макдональд: Але в вас страйки?

Мусоліні: У мене? Неможливо. Це в вас.

Макдональд: У мене теж. Але вас б'ють.

Мусоліні: Карамба! Це газетярська брехня. Це вас б'ють!

Макдональд: Положим, і мене б'ють.

Мусоліні: Положим? Ха - ха. Єсть такий єврейський анекдот...

І льокай: Пуанкаре, Польща!

(Входить Пуанкаре з Польщою. Польща — цуциком).

Мусоліні: О! вів ля Франс. Великий італійський народ вітає вільну Францію.

Пуанкаре: Хе - хе - хе. Я втираю сльози радості, бачучи вашу любов (*вітається; до Польщі*). ісі... ісі... тубо... куш...

(Польща вмощується під животом Пуанкаре, мурмочучи: — „Єще Польска не згінела“).

Румунія: (*співає по нотах*). Мон сіньор Пу - ан - ка - ре.

Пуанкаре: А, це ви? (*підсовується*). Дуже радий. Панове, любі, давайте обеззброїмось.

Я перший дам приклад (*виймає з кешені гармати, рушниці то - що*). Ось прошу, я віддаю їх вам (*віддає Румунії й Польщі, тихо до них*) глядіть - же, не загубіть. Обеззброюємось, панове (*еміграція й собі простягає руку, Пуанкаре й їй кладе*).

Мусоліні: Єрунда! До зброї, панове! Всі мусять узятись за зброю для рятунку батьківщини. Хочеш миру — готуйся до війни. Хай живе фашизм! Віват!..

І льокай: Японія, Швайцарія.

(Входять Японія й Швайцарія).

Пуанкаре: Панове (*вклоняється*).

Швайцарія: Хочете шоколаду? Молочний.

Пуанкаре: Дякую.

Макдональд: Власне, я гадаю, можна починати. Мусоліні, дзвоніть в дзвінок. Панове, ша...

Швайцарія: Хочете шоколаду? Власний експорт.

Макдональд: Дякую.

Мусоліні: Сіньоре, починаємо (*дзвонить*).

Швайцарія: Хочете шоколаду? Молочний.

Мусоліні: Дякую.

Макдональд: Ну, починаємо.

Японія: Може виберемо голову?

Макдональд: Обов'язково. Я пропоную себе.

Мусоліні: Вибачте. Я, як голова південного фашизму, я пропоную себе.

Пуанкаре: Панове, мені здається, що я маю більше права. Я, панове...

Польща й Румунія: Пуанкаре, Пуанкаре

(Усі кидаються до дзвона, але Польща й Румунія перехоплюють і подають Пуанкаре. Той дзвонить, помалу всі втихомирюються).

Пуанкаре: Вважаю конференцію розпочатою. Дорогі друзі, гм... гм... Панове. Перед нами стоїть низка питань. На порядку денному: СРСР і про наше відношення до неї.

Мусоліні: Смерть комуні, віват фашизму!

Пуанкаре: (*дзвонить*). Ша, не перебаранчайте. Це неввічливо (*грізно стукає дзвінком. Павза*). Конференція знову починається. Отже, панове, існує СРСР, а коли вона існує, то ми мусимо якось до неї відноситись. От тут - то й заковика.

Японія: Концесії, тільки концесії.

Мусоліні: Окупація.

Макдональд: Перепрошаю. Я—представник робітничого уряду. Яке ви маєте право говорити про окупацію—про насильство! Я не дозволю. Я член II Інтернаціоналу. Ми мусимо рятувати.

Мусоліні: Єрунда, тільки фашизм урятує світ від більшовицької зарази.

(Пуанкаре дзвонить).

Швейцарія: Панове, прошу шоколаду.

Румунія: (*по нотах*). Прошу мені слова (*спільний галас*).

Пуанкаре: Це свинство! Тихо! (*павза*). Конференція знову починається. Отож, панове, як нам відноситись. По-перше — борги, коли винен — мусиш віддати. Отже, нехай віддають борги. Инакше ми не можемо. О! Хто забирає слово по цьому питанню? Мусоліні? Прошу.

Мусоліні: Панове. Ця пакосна СРСР ніяких боргів і не думає платити. Мало того, її нахабство заходить ще далі. Вона в наші справи втручається, глузує з нас.

Румунія: У мене мою рідну Басарабію хоче забрати.

Пуанкаре: Ша. Усе?

Мусоліні: Отже, я пропоную до неї зовсім не відноситись ніяк. Хай її воші заїдять.

Макдональд: Перепрошаю. Як так — воші? Я представник робітничого уряду. Я не можу дозволити, щоб їх воші заїли. Я член II Інтернаціоналу, його величність король мені руку подає, чарку горілки виносить. Мене всі поважають. А ви — воші.

Мусоліні: Та не вас - же, а більшовиків.

Макдональд: Перепрошаю. Я член робітничого уряду...

Пуанкаре: Цить. Цитьте, панове. До порядку (*павза*). Конференція знову починається. Так от, я й кажу, значить, нехай заплатять борги. А з другого боку — одеколону в нас у Франції, духів „коті“, гумових виробів, мила всякого до - чорта, куди його дівати? Немає ринку.

Всі: Охо - хо! Нема ринку...

Пуанкаре: Потім знову - таки — хліб, руда там усяка, дрова, вугілля, сировина всяка. Нема сировини. Нема з кимто ргувати. А без торгівлі не проживеш.

Всі: Охо - хо! Не проживеш...

Пуанкаре: Потрібна нам Есесерія. Ось як потрібна. А тут знову - таки борги й знов - таки задирається вона, задається. Польщу з Румунією обіжає. Вірнопопданих на уряд нацьковує.

Макдональд: Перепрошаю: яких вірнопопданих? Ви на кого натякаєте? Я — представник робітничого уряду.

Мусоліні: Ви нічого не розумієте (*галас, загальна сварка*).

Пуанкаре: Тихо. Увага. Так от, я й кажу...
(*Галас, лізуть на стіл, Польща тямкає*).

І льокай: (*голосно*). Представник Америки — Юз!

(Входить Юз, просто на стіл подають стільці, сів).

Юз: Ол - райт. Панове!

Швайцарія: Хочете шоколаду?

Юз: Панове, Пуанкаре, Макдональд! Прошу (*дав векселі*). Панове. Хай живе промисловість! Хай живе християнство! Америка найбагатіша країна в світі. Америка має золото й для себе й для своїх друзів. Правда, Америка хоче миру, Америка хоче, щоб усім було добре. Америка зітхне спокійно лише тоді, як усе золото буде в її банках, а на всьому світі буде загальний мир. Але коли хочеш миру...

Мусоліні: Готуйся до війни.

Юз: Єс. І Америка хоче миру.

Пуанкаре: А як... той? Ваша думка...
Сприводу СРСР?

Юз: СРСР — це країна розбишак. Але в неї є золото. І Америка хоче з нею миру.

Мусоліні: І через те готується до війни.
Віват!

Юз: Америка знає, де в СРСР є золото. Прошу, панове (*ідуть до мапи*). Ось тут, бачите? Це називається Баку, там є нафта. З неї дуже зручно робити золото. А це, панове, Україна. Вона дуже нахабна й хоче конкурувати з нами: в неї, бачите, теж є хліб. А це Москва...

(Стіна-завіса, на якій висіла мапа, розсувається. — Кремль; картина переляку конференції. Коли помалу приходять до пам'яті, починається балачка).

Румунія: Ах, цей Кремль. Ви знаєте, там теж є румуни і, кажуть, вони хочуть приєднатися до мене.

Макдональд: Ах, як болить моє серце, представника робітничого уряду, коли я згадаю, що сотні тисяч робітників сидять там у лапах комуністів!

Пуанкаре: Нам треба ввійти туди.

Юз: Ввійдіть, Пуанкаре, ви людина хоробра, візьміться за цю справу. Коли ми не зруйнуємо цієї штуки, вона зруйнує нас, і наше золото загине.

Пуанкаре: Я розумію. *(кличе)* Ісі... ісі... *(до Польщі).* Піль... піль... Аджа... Аджа... кс... кс... кс... *(До Румунії).* Мадам, дономожіть, коли вам дорога ваша Басарабія.

(Румунія й Польща намагаються відкрити браму Кремля. Їм допомагає еміграція. Коли брама розчиняється, вони падають у різні боки. Всі тікають. Червона армія).

Пуанкаре: Ах, скільки їх. Як багато й мабуть кожному треба одеколону, мила... А, Мусоліні? Як ти гадаєш? Адже хороші макарони з української пшениці?

Мусоліні *(втирає слину).*

Макдональд: Н-да. А я, як представник робітничого уряду...

Японія: Ах, концесії, концесії... А, дядя Сам?

Юз: Я завжди говорю: поганий мир краще доброї сварки.

Макдональд: Це, здається, навпаки...

Швайцарія: Може, хочете шоколаду?

Пуанкаре: Запропонуй його СРСР!...

Швайцарія: Так вони - ж наші вороги.

Пуанкаре: Панове, а що, як той... торговельний договір. Га? Пару угод... Га?

Одеколон. Гумові вироби. Га? Може... визнати?
Як ви гадаєте, панове?

Макдональд: *(рішуче)*. Треба визнати! *(Біжить до воріт, за ним Мусоліні)*.

Представники: І я. І я... І я...

(Біжить кілька дипломатів. Пуанкаре стримує Польщу й Румунію, черга для запису, загальний галас, сцена з Китаєм — вийшов китаець, Пуанкаре зав'язує йому очі хусткою, той махає руками).

Представник СРСР: *(приймавши кілька душ)*. Більше прийому не буде: ми святкуємо Перше Травня!

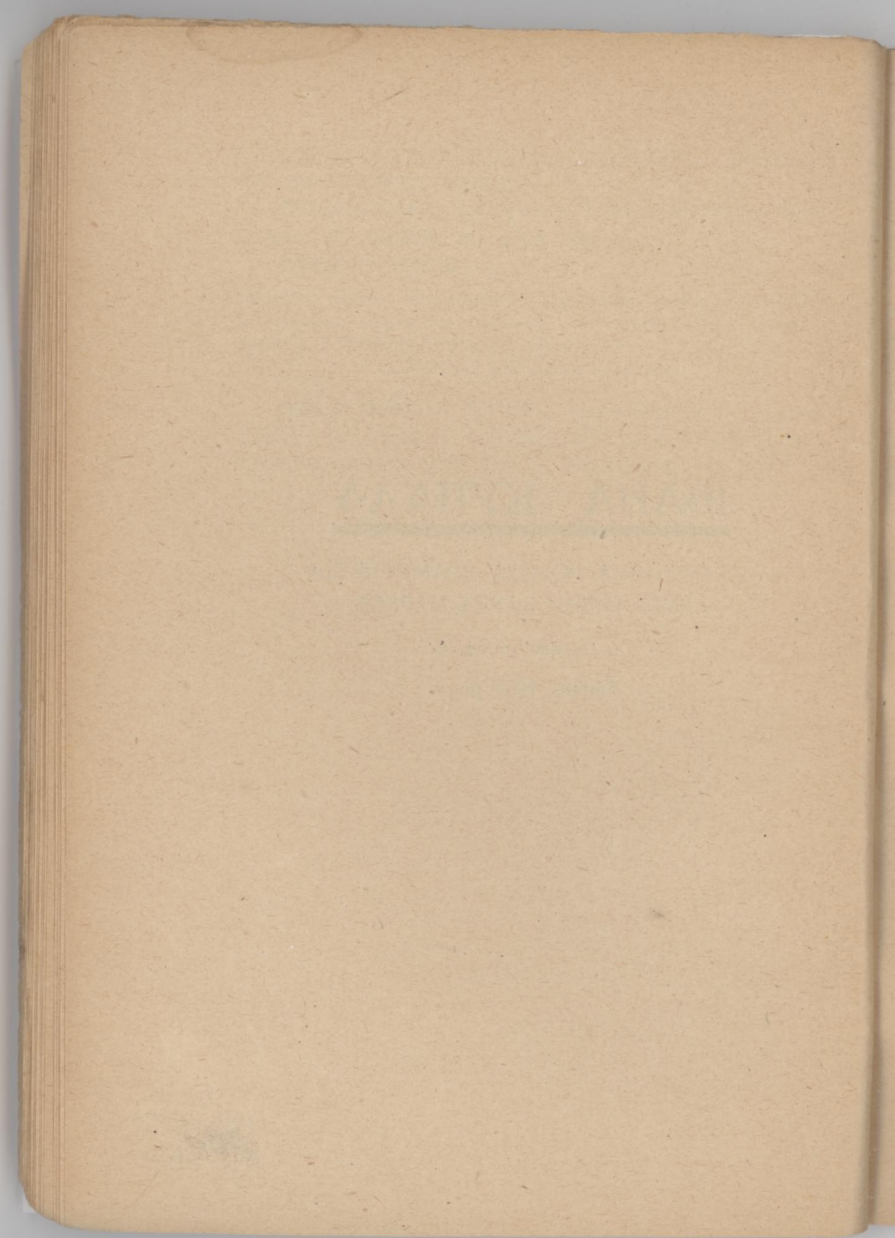
Завіса

ІВАНА КУПАЛА

КОЛЕКТИВНА РОБОТА ДРАМ-ГУРТКА
::: КЛУБУ ІМЕНІ КАРЛА МАРКСА :::

на Павлівці м. Харків.

Липень 1924 року.

ДІЯ ПЕРША

(Відбувається на дворі)

На якійсь поляні осторонь сцени хлопці та дівчата починають співати — несподівано для глядачів.

1. Ой, на горі василечки
Сходять...

2. На городі верба рясна...

(Члени гуртка — по-між глядачами, заохочують їх піти подивитись, хто це співає; глядачі обступили хлопців та дівчат).

1 дівчина: Хлопці, дівчата, а давайте в чогось грати.

Інші: А в чого?

1 дівчина: Та ставайте в коло.

(Ходять колом, співають „Короля“. Гра продовжується до кінця).

1 парубок: Хлопці, а в чого будемо ще грати?

1 дівчина: А хіба вогнища не будемо розкладати?

2 дівчина: А як-же? Будемо. Хлопці, тягніть хмизу.

Всі: Оце добре. Ходімте...

Комсомолец: Стривайте. Куди ви? Що ви хочете робити?

Парубок: Вогнище розкладати та через нього стрибати.

Комсомолец: І в цьому ви знаходите забаву?

Парубок: А тож. Ми кожного року так робимо.

Комсомолец: То й погано. А тепер не робіть цього.

Парубок завзятий: Та що ви з ним розглагольствуєте, ходітьте по хмиз та будемо розкладати вогнище.

Комсомолец: А я кажу, що цього не дам робити.

Парубок завзятий: Чому - ж ти не даси? Ти думаєш, як записався до комунії, так тобі можна все забороняти? Е, ні, сьогодні ніч під Івана Купала; це день наш і ми що хочемо, те й будемо робити, — а тобі до цього нема ніякого діла.

Всі: А так, так, давайте починати.

Комсомолец: Хлопці, дівчата, схаменіться. Ви вогнище будете розкладати біля лісу, а потім, може, запалите ліс; станеться пожежа, перейде на село. Зробите велику шкоду селянам. А хто винен? Ніхто. Це вийшло випадково, грали та забули вогнище загасити. А чий ліс? — Наш, селянський. — А коли це наше добро, то ми повинні його берегти.

Парубок завзятий: Ач, розпатякує як! Багато знає!..

Комсомолец: Більш за тебе. Ви повинні це зрозуміти й покинути таку гру. Не слухайте таких завзятих, як от Олекса, що доброго нічого не зна, а на погане підбива.

1 парубок: Та це правда, покиньмо вогнище, давайте в щось инше грати.

2 парубок: Давайте колесо з гори котити.

1 парубок: А де-ж ти його візьмеш?

Парубок завзятий: Тю, дурний, підемо до Лихольота та й украдемо. Ще й курей захопимо для дівчат.

3 парубок: Оце добре, хто піде?

Всі: Я, я, я... та всі.

Комсомолец: Ото добре Олекса надумав іти красти. Ех, темні ви, темні. Для чого-ж чоловікові робити шкоду?

Парубок завзятий: Яка шкода? Ми потім занесемо.

Комсомолец: Ну, а як розіб'єте, хто його понесе. Він буде скаржитись, вас заарештують. А за що?— За те, що не обмірковували своєю головою, що це старі, дикі звичаї, що здавались селянам за втіху, а вони були на користь тільки куркулям та корчмарям.

(Прибігають двоє дівчат).

Дівчата: Дівчата, хлопці, зараз у клубі буде вистава, кажуть, добре буде, ходімте.

Хлопці: Ми не підемо.

Парубок завзятий: Зараз будемо вогнище розкладати та колесо з гори пускати.

Комсомолец: Вони будуть дикі виграшки справляти. Селянам шкоду робити. А нема того, щоб обмірковувати, де краще: тут чи піти до клубу.

1 парубок: Так нас туди не пустять.

Комсомолец: Чому?

Парубок: Тому, що ми не комуністи.

Комсомолец: От, бачите, що темнота робить. Та ти хоч раз наважився прийти? Ні, от так і всі. А от як-раз сьогодні всім

можна, хто схоче; а членом клубу тільки той може бути, хто чесно працює. Ну, так що - ж, підемо до клубу?

І парубок: Я піду.

Всі: І я, і я...

Комсомолец: Так тоді заводьте пісню гуртову, і з піснею підемо.

Всі: Давайте, давайте... А якої - ж? Давайте „Гуляв чумак на риночку“.

(З піснею йдуть до театру чи відкритої сцени й розташовуються серед глядачів. Перед завісою виступає докладчик з докладом про Івана Купала. Після доповіді 2 парубки встають з місць і йдуть на сцену перед завісою).

Степан: Ну, чого ми сюди прийшли? Казали, щось тут буде, якась вистава, а тут нічого... вийшов чоловік, торохтів, торохтів, та й пішов. Ходім звідци.

Грицько: А куди це ми підемо?

Степан: Та сьогодні - ж ніч під Івана Купала, то ходім у ліс клади шукати.

Грицько: Та як - же це вночі... Щось страшно. Там - же нечиста сила...

Степан: Тю, нечистої сили злякався. Ходім краще, бо спізнаємося.

Грицько: Ой, щось не хочеться...

Степан: Та ходім швидче... Ото, дурний. *(Тягне Грицька за завісу).*

Парубок завзятий: Е, тягнули в клуб... Казали, що тут цікаво, а тут нічого й нема, оцей дядько казав, що це все старі вигадки... А я таки піду спробую... Чи цвіте той папоротник чи ні... Ну *(плює в руки)*, боже поможи, піду щастя шукати...

(Пішов за завісу).

ДІЯ ДРУГА

Одкривається завіса: Ліс, праворуч куш. Степан тягне Грицька, той упирається.

Грицько: Ой, Степане, мені щось боязко...

Степан: От уже й злякався, а каже, я парубок. Тільки прийшли та вже й труситься. А що ти будеш робити, як о 12-й годині позлітається сюди вся нечиста сила.

Грицько: Та годі, Степане, не кажи про це.

Степан: Ну, добре. Ходім сядемо під отой куш та будемо чекати клада. Та дивись, як тільки де-небудь засвітиться, так ти біжи швидче, хапай його двома руками зразу... Ніж у тебе є?

Грицько: Є.

Степан: Так от хапай, розрізай руку, клади туди швидче та біжи до дому, не оглядаючись... От тоді вже будеш щасливий, аж поки не здохнеш... Чуєш?

Грицько: Та чую... Але знаєш, Степане, я краще додому піду.

Степан: Та що ти здурів чи що: додому, додому.

(У лісі сильний свист).

Грицько: Ой, Степане, нечиста сила. (Тікає, Степан хапає його за ногу, Грицько падає,

Степан підводить його, затуляє йому рота рукою та присаджує його).

Степан: Та сиди, все діло пропаде, а він кричить.

Грицько: Ой, страшно - ж...

Степан: Та мовчи ти... Ось краще послухай, що мені стара баба казала. — От як буде за чверть 12 година, прийде сюди нечиста сила клада оберігати... Так ти сиди та кажи: „Капурти, капурти, відступіться від мене всі чорти...“ А щоб обдурити нечисту силу, треба робити все те, що вона буде робити... Он, он дивись...

Грицько: Ой... що там таке... *(напружено).*

Степан: Папоротник... росте... Отож він, певно, й зацвіте...

Грицько: Ой, хтось, здається, йде... *(Схоплюється).*

Степан: Та сиди ти... Це, мабуть, нечиста сила йде клада оберігати... Мовчи... Промовляй: Капурти, капурти... *(і т. и.)*

Прохожий: *(виходить з лівого боку).* Ох, і втомився - ж... Блукав цілу ніч і не знайшов шляху. А їсти хочеться, аж живота підвело. Ну, треба відпочинути. *(Сідає, озирається).* О, щось сидить під кущем... Ге, то сьогодні - ж ніч під Івана Купала. Так це - ж хлопці прийшли клада шукати. Здорові та дурні. Щоб з ними зробити? Налякати? Ні. — А... ось що. Я їх зараз піддурю... *(Встає, голосно).* Ну, треба клада оберігати, бо вже скоро 12 година.

Грицько: *(глухо).* Ой, ой, ой...

Степан: *(пошепки).* Пам'ятай, що я тобі казав...

Грицько: Капурти... ой, ой... капурти...

Прохожий: (*голосно*). Треба подивитись, чи нема тут нікого, бо як побачить, що я роблю, то й клада вкраде. (*Обходить навкруги, наче оглядає*). Ні, нема нікого. Ну, треба починати...

(Стає на середині, роздивляється, складає одіж, говорить *голосно*).

Я тут одіж положив,
Щоб хто клада не вхопив,
Гроші теж я тут поклав,
Щоб мій клад ніхто не вкрав;
Як оце все положу,
Не оглядаючись піду,
Знов назад сюди прийду,
То і клада тут знайду.

(Плює, ходячи наліво далеко в глибину й направо повз куща, де присіли хлопці, й виходить праворуч).

Степан: Ой нечиста сила обплювала, смолою смердить. Ну, тепер швидче до діла...

(Хлопці роздягаються на тому місті, де й прохожий та промовляють).

Грицько: Я тут одіж положив... А далі як, я забув?...

Степан: От бараняча голова в тебе... Щоб хто клада не вхопив... Грицько, стрівай, гроші є в тебе?

Грицько: А на віщо?

Степан: От дурний, та хіба ти не чув, він же гроші поклав. Клади, бо не знайдемо клада.

Грицько: Та в мене тільки 5 карбованців.

Степан: То клади швидче та й ходім...

Грицько: Чуєш, Степане, в мене пиріг у кешені, куди його?

Степан: Та вже клади на купу, більше

буде клада. Треба швидче, та не оглядатись, бо одцвіте папоротник. Тепер плюймо тричі...

(Плюють, розбіглися один праворуч, другий ліворуч; потім обидва в глибину, потім, захопившись, повертаються та один другому плюють межі очі й швидко виходять).

Прохожий: *(виходить)*. От добрі хлопці... І чоботи, й свитини, й гроші... О, та ще й пиріг зверху... А мені ще їсти хочеться... *(Ість пирога, забирає всі речі)*. От спасибі, наче знали, що чобіт у мене нема, здорові та дурні. Та й свитини нічого, підходящі, буде на харч... Ех, темнота, темнота, чи багато ще таких дурнів у світі є. Ну, треба йти, бо хлопці зараз повернуться, клада двома руками хапати. *(Пішов, забравши все. Хлопці виходять з боку бережно, дивляться перед себе)*.

Хлопці: Капурти... капурти...

Степан: Ну, Грицько, як побачиш, де вогонь, хапай його швидче та біжи додому, не оглядаючись. Бо той вогонь і є клад. Чуєш?

Грицько: Чую... Та тільки... Щось я одержі не бачу... Що-ж це таке?

Степан: А... А... А... справді... де-ж наша одіж? Може... вона пошуткувала?

Грицько: *(сердито)*. Роби, що вона робити буде. От і наробили на свою голову. П'ять-же карбованців пропало. Та й чоботи-ж нові. Щоб тебе чорти вхопили...

Степан: Не гавкай, як собака. А мені не шкода своїх чобіт. Тільки-що батько купив нові, й пропали.

(В лісі крик: Го... Го... Го... А де це ті хлопці, а дайте їх сюди... Хлопці присіли, потім з криком: „Ой рятуйте, нечиста сила“ побігли. По павзі вертаються з дрючками).

Степан: Ну, чого ти побіг, як скажений. Пождати треба. Я знаю добре, вона ще прийде сюди. Як тільки покажеться, бери дрючка й бий по голові та приказуй: не попав, не попав... Тільки гляди, може це батько рідний буде, брат або сестра, то не вір, бо нечиста сила може обернутися в кого хочеш, ти - ж не дивись, а бий... *(Присідають за кущем)*.

Грицько: Ой, я боюсь, щоб і штанів не стягла з нас...

Степан: Та мовчи вже... бо йде хтось...

Грицько: Капурти, капурти... відступіться від мене всі чорти...

Парубок завзятий: *(крадучись, виходить)*. А страшно трохи... Та де - ж того папоротника знайти...

Грицько: Степане, та це - ж, здається, Олекса.

Степан: Дурний, який там Олекса, це нечиста сила, роби, що казав.

Грицько: Капурти, капурти...

Парубок завзятий: А бувають у світі щасливі люди. Оті куркулі, мабуть, теж знаходили клада, що вони такі багаті...

Степан: Ну, Грицьку, зразу по потилиці...
(Вискакують, б'ють „завязаного“ приказуючи: Не попав, не попав).

Парубок завзятий: Ой, рятуйте, нечиста сила б'є. *(Падає)*.

Грицько: Степане, тікаймо, він скликає нечисту силу. *(Побігли)*.

Завіса

ДІЯ ТРЕТЯ

Подвір'я. Праворуч у глибині хата. Дівчата сидять, плетуть вінки, співають.

На Івана Купала	На Івана Купала
Купався Іван	Ішли дівочки
Та в воду впав,	По ягідочки
Купала на Івана.	Купала на Івана.

На Івана Купала
Ішли дівиці
По полуниці
На Івана Купала.

1 дівчина: От дівчата, поплетем вінки та й підемо пускати їх на річку...

2 дівчина: Та ні, давайте краще ворожити.

3 дівчина: А як-же ми будемо ворожити?

Інші: Як, як?...

1 дівчина: От мене бабуня навчила, як ворожити... Ходіте в хлів, там дрова складені, от кожна набирайте та й несіть сюди... У кого до пари, та скоро вийде заміж, а як не до пари, то не вийде заміж...

4 дівчина: О, це дурниця, це кожна до пари набере.

1 дівчина: Е, ні, там темно.

Всі: А, ну, давайте. (Побігли, зараз вертаються).

2 дівчина: (З нею ще кілька, всі лічать).

1, 2, 3, 4, 5, 6... О, до пари, до пари... От добре... Скоро вийду.

3 дівчина: *(теж вибігає з іншими)*. 1, 2, 3, 4, 5.

Е, це неправда, це бабські вигадки.

2 дівчина: Ні, це правда.

3 дівчина: Неправда, неправда...

1 дівчина: *(теж вибігає з іншими, лічить)*.

Раз... раз... О, що це? Один пеньок, та й то корявий... Що-ж це, в мене корявий жених буде? *(дівчата сміються)*. Я не хочу, піду ще раз наберу. *(Побігла, зразу крик, вибігає)*. Ой... ой...

Всі: Що таке?

1 дівчина: Там нечиста сила...

2 дівчина: Тю, дурна... Та то-ж наші труси. *(Регім)*.

1 дівчина: Е, давайте инакше поворожимо...

Всі: Як, як, а ну, розкажи?

1 дівчина: От підемо до льоху та й будемо руку стромляти в льох; як що за руку троне голою рукою, то підеш заміж за бідного, а як що мохнатою, то вийдемо за багатого...

Всі: Оце цікаво, а ну, давайте...

2 дівчина: Тільки страшно трохи...

1 дівчина: От дурна, чого-ж ти боїшся? Та не бійся...

3 дівчина: А ну, давайте я спробую. *(Підходить до льоху (суфльорської будки), стромляє руку в будку)*. Ой... ой... О-о-о-о-й. *(Павза)*. Та нічого нема.

2 дівчина: А ну, давайте я... тільки страшно... Ну... ну... Ой. *(Скрикує й відскакує, дівчата собі, потім знов)*. Ну... ну... Та там нічого нема...

Всі: Що-ж це воно таке?

1 дівчина: Ет, пустить мене, це ви не вмієте.

2 дівчина: А ти не боїшся, ти - ж уже злякалася нечистої сили в хліві?

1 дівчина: Та дурні, чого я буду боятися. От давайте...

Всі: А ну, ну...

1 дівчина: *(розганяється, потім назад)*. Трохи страшноувато *(христиться)*. Ет... *(Стромяє руку)*. Ой, дівчатоньки. Ой, щось мохнате...

Всі: Та ну? То тягни його сюди...

1 дівчина: Та не пускає...

Всі: Тягни, тягни...

1 дівчина: *(витягає за хвоста кішку)*.

Всі: Ой, нечиста сила...

Дід: *(виходить)*. Чого це ви крик зняли?..

Дівчата: Та це ми, дідусю, ворожимо, та злякалися нечистої сили.

Дід: От, дурненькі, та це наша руда кішка...

Хлопці: *(Виходять 2—3)*. А, диви, дівчата тут. Здорові дівчата. Що ви тут робите?

Дівчата: Ворожимо. От хочте, й вас навчимо. *(Хутко переглядаються)*.

1 парубок: А як-же це, а ну, навчіть?

1 дівчина: Ось ставай проти мене, бери миску лівою рукою, а правою рукою бери шапку, потри собі обличчя, та все дивись на мене. Ну, роби. *(Парубок трє одну щоку, шапка була в сажі)*.

1 дівчина: Промовляй— „Дурню, три другу“.

1 парубок: Дурню, три другу... *(Тре)*.

1 дівчина: Дурню, три лоба.

1 парубок: Дурню, три лоба. *(Тре)*.

1 дівчина: А тепер: на, подивись у дзеркало, яку піку там побачиш, така буде в тебе жішка... *(Загальний регіт)*.

І парубок: Оце дівчата наворожили, тепер хоч у річку лізь. (*Побіг*).

Другі парубки: Та гляди, не втопись. (*За ним*).

Дівчина: Дівчата, гляньте, он циганка йде...

Циганка: (*виходить*). А ну, дівчата, давайте поворожу, всю правду скажу, як тебе звуть, який жених, чорнявий, білявий, русявий, а ну, позолоти, позолоти, не жалій гривеника. Коли даси без жалю, усе збудеться. Ну, позолоти, позолоти...

Дід: У... Ловка циганка.

Циганка: А ну, діду, давай поворожу, клади гривеника.

Дід: А що - ж ти мені скажеш?

Циганка: Усе скажу, тільки давай гривеника...

Дід: Та в мене грошей нема.

Циганка: Ну, давай крупів або борошна.

Дід: Ач, куди метнула, ну, добре.

Циганка: А ну, давай руку. О, багато прожив на світі, ти ще проживеш стільки. (*Розгортає карти*). Любив ти з молоду дівчину та й побрався з нею, зазнав ти немало щастя. Придбала вона тобі для втіхи восмеро діточок...

Дівчата: (*сміх*). Добра втіха.

Дід: Тю на тебе, та в мене тільки двоє.

Циганка: (*дивлячись у карти*). Я тобі не кажу, що є. Це буде в тебе.

Дід: Так в мене жінки немає вже років 15.

Циганка: Так от же-ж бачиш, тут і карта показує, що покинула вона тебе давно, а ось ця друга каже, що вона хоче з тобою зійтися.

Дід: Тю на тебе, що ти мелеш? Вона - ж померла.

Циганка: А я що тобі кажу, ти - ж помреш і будеш з нею. Отже, виходе, що вона хоче з тобою зійтись. *(Сміх)*.

Дід: Оце так угадала... Мудра голова... То каже довго проживеш, то скоро помреш... Ловко бреше... *(Циганка мотнула рукою, відійшла)*.

Циганка: А ну, дівко, давай тобі поворожу...

Дівчина: Та в мене грошей нема.

Циганка: А ти дай мені білого хліба, паляницю.

Дівчина: Та ми сами їмо чорний.

Циганка: Ну, то дай мені сала з четвертину.

Дівчина: Та сала в нас нема, а от скажи, як мене зовуть, то я дам тобі картоплі...

Циганка: А ну, стань проти мене та шепчи, як тебе звать...

Дівчина: *(тихо шепче)*.

Циганка: Дарія...

Дівчина: Ні, Ганна...

Циганка: Ну, да, так, так по-нашому по-циганському Дарія, по-вашому Ганна.

Дівчина: А скільки мені років?

Циганка: Та мабуть не менш 15 та не більш 23...

Дівчина: Ну, я так і без тебе ворожити можу. *(Регіт)*.

Хлопці: *(виходять)*. Здорові, дівчата. Що це ви тут?

Дівчина: А ось циганка ворожить...

Циганка: *(до одного з парубків)*. А ну, посеребри руку, я тобі скажу, кого любиш, за ким упадаєш...

Парубок: А ну, ну...

Циганка: *(одводить його в бік)*. Ти впадаєш за чорнявою, та вона тебе не любить і дивитись на тебе не хоче. Коли хочеш, щоб вона за тобою бігала, я дам тобі чари.

Парубок: А ну, давай...

Циганка: Тільки посеребри руку, давай полтинника.

П. рубок: Та це - ж багато...

Циганка: Ні, ні... *(бере його за руку)*. Ось дивись, ось лінія йде по - руці, ось бачиш. О це вона тебе кохає... Тільки давай полтинника.

Парубок: Ну пан або пропав, на...

Циганка: Ось тобі п'ять пшонинок, одну проковтни вранці, другу по обіді, третю на ніч, четверту заший у кешеню, а п'яту в картуз на лобі; як побачиш її, то хапайся двома пальцями *(показує)* за картуза й кешеню та промовляй „будь моєю, будь моєю“...

Парубок: *(робить, відходячи)*. Будь моєю, будь моєю...

Гурт: Ну, що поворожив?

Парубок: Ну, й гадає, все вгадала... І сказала, що наперед буде...

Дівчина: А ну, погадай мені...

Циганка: *(бере за руку)*. О... знаю, знаю, що в тебе тут є, тільки багато казати... ходім на бік... Ти побиваєшся за білявим, а він з тобою жартує та з другою знається... От коли ти даси мені корсетку та хустку, то я піду поворожу на них і причарую тобі його, от давай скоріше... *(Дівчина віддає)*. А ти жди мене тут, та нікому не кажи й не дивись, куди я пішла... *(Швидко виходить)*.

Парубок: Хлопці, дівчата, дивись, хтось іде.

2 парубок: Та це - ж Степан та Грицько...
Оце так, де - ж вони були.

(Виходять хлопці).

Дівчата: Хлопці, що це з вами, а ну, розкажіть?

Степан: Старі зробитесь, як багато зна-
тимете.

Дівчата: Тю, подивіться на нього.

Парубки: А справді, що з вами трапилось,
ні чобіт ні шапок немає.

Грицько: Та оцей-же пройдисвіт.— Ходім,
каже, в ліс клада шукати... так от й знайшли.

Степан: Тому, що ти дурний, той не знайшли.

Грицько: Ти вже розумний, без чобіт
прийшов.

Степан: Не гавкай краще, бо підлатаєшся
в мене, нічого не знає, а теж цвірінчить.

Парубок: Та годі вже вам. Розкажіть
краще товком.

Грицько: А чого він заїдається, думає, що
злякався.

Степан: Так ти ще той... *(Кидається на
Грицька, хлопці не пускають)*. Та я шашлика
зроблю з тебе. *(Після хвилювання сміється)*.
Ха, ха, ха, він думає, що йому не попаде за
чоботи та ще грошей п'ять карбованців.

Всі: *(регочуть)*.

Парубок: Ну, годі, так що - ж з вами
трапилось?

Степан: Що трапилось? Нечисту силу ба-
чили й побили.

Дівчата: Нечисту силу?

Парубок: Побили?

Степан: А, звісно, побили.

Грицько: За те вона нас роздягла.

Степан: Та мовчи, бога ради, сто чортів тобі в потилицю. (*Хутко виходить*).

Всі: (*проводячи його сміхом*). Оце так знайшликлада!

Парубок: А як-же ви нечисту силу побили?

Грицько: Як? Дивлюсь, іде чоловік, а він каже — нечиста сила; ну, ми й почали його бити, а він як закричить: „давайте нечисту силу до помочи“. Тоді ми злякалися та й утекли. Ну, до побачення, бо дуже їсти хочеться, потім розкажу. (*Пішов. Сміх*).

Парубок: Хлопці, дивіться, а це що?

Виходить завзятий парубок, весь побитий, на лобі гуля.

2 дівчина: (*вих.*). Мамо, мамо, а йдїть сюди.

Мати: Олексю, що з тобою? Хто тебе побив? Свириде, Свириде!

Батько: (*виходить*). Що такє?

Мати: Біжи по бабу...

Батько: Та може так пройде?

Мати: Біжи мерщій, ти - ж бачиш, як він дрижить. Мабуть, налякано. (*Батько пішов*).

Комсомолец: Хлопці, сходїть котрий за фельдшером, скажїть: чоловіка дуже побито, хай візьме чим перев'язати.

Мати: Синочку, скажи, де ти був?

Парубок завзятий: У лісі.

Мати: Чого - ж тебе туди в ночі занесло?

Парубок завзятий: Ходив щастя шукати.

Мати: Так і є, його налякано, треба переполох виливати.

Комсомолец: Бачите, хлопці, він свого доскочив...

Баба - шептуха: (*виходить*). Здорові були.
З понеділком будьте здорові.

Де - хто: Здрастуйте.

Баба: На віщо мене кликано?

Мати: Це я вас кликала, допоможіть моему синові. Він учора в лісі був уночі, його перелякано.

Баба: (*підходить, дивиться*). Тьфу, тьфу, тьфу... Одразу видно, що в нього є нечистий дух. Ви всі відійдіть далі, а ти подай миску з водою, та страсну свічку.

(Мати пішла, баба бере за руку, оглядає, спльовує, потім за голову, спльовує, потім заглядає в рота, теж спльовує. Мати виносить, баба шепоче, запалює свічку, потім голосно над животом завязтого, який лежить).

„Шопоту, шопоту
По твому животу.

Як я при тобі,
То й дух у тобі,
Як я від тебе,
То й дух із тебе.

Одчепися еси, одчепися еси.

Чи ти з очей, чи ти з вітру,

Чи ти наговорена, чи ти підслана —

Іди на очерета, на болота, на попові ворота,

А з попових воріт та попові в живіт.

Тьфу, тьфу, тьфу“.

Тепер, хай він полежить на дворі, а зараз ходімте до хати, я вам покажу, що робити надалі. Потім ви мені дасте тоненького полотна на сорочку, два рушники вишивані, яєць десятків зо - три та сала четвертини дві, тоді тільки вийде з нього нечиста сила. Та глядіть, щоб до нього ніхто не підходив, а то тоді все пропаде. (*Пішли в хату*).

Фельдшер: (*виходить*). Здрастуйте. Де хворий?

Комсомолец: А он лежить. Тут уже баба шептуха вигонила нечисту силу.

Фельдшер: *(Оглядає й перев'язує).* Добра нечиста сила. Чоловік весь побитий, треба на голові рану перев'язати, а то може бути зараження крові... *(Дає випити порошок).* Ну, що?

Парубок завзятий: Наче в голові легше стало...

Фельдшер: А тепер підведись та сядь...

Парубок завзятий *(Підводиться, виходять з хати баба, мати й батько).*

Баба: Ви-ж не забудьте, що я вам казала робити. О, дивіться, він уже сидить, це, стало быть, нечистий дух його покинув.

(Де-хто сміється).

Комсомолец: Та то фельдшер дав йому чогось випити та перев'язав рану, він і по-здоровішав.

Баба: Який фельдшер? Хто його пустив? Я-ж казала, щоб ніхто не підходив, тепер пропало все, помре ваш син. Заб'є його пропасниця.

Мати: Ой, божечки, що-ж його робити? *(До батька).* А ти чом не дивився; коли-б самогона стояв, то ти-б одразу побачив. Ой, бабусю, рятуйте мого сина. Що хочете, те й дам, верніть мені його...

Фельдшер: Стривайте, не гвалтуйте, нічого з ним не станеться після цього, що я зробив, він скоро одужає.

Баба: Ах, ти-ж виродку, проклятий. Виходить, це не помогло, що я шептала?

Фельдшер: А, звичайно, ні. Коли-б я прийшов

пізніше, то він не скоро піднявся - б, ви - б його зашептали навіки.

Баба: Ач, який народ став. Що - ж це, виходить, я нічого не можу робити? А щоб вас чорти вхопили, щоб ви на собі щастя не бачили, щоб вам у печінках позастрявало, щоб, щоб ...

Всі: Ха, ха, ха ...

Баба: Тьфу, тьфу, тьфу ... (*Хоче йти*).

Комсомолец: Бабо, та хоч бога побійтесь.

Баба: Іди ти під три чорти з своїм богом, сатана ... (*Виходить*).

Гурт: (*регочуть*). Оце так баба ...

Фельдшер: От бачите, ще довго такі шептухи будуть темний люд морочити.

Батько: Олексю, чом ти не скажеш, де ти був, і що з тобою сталося?

Парубок завзятий: Вчора ми гуляли понад лісом, а потім нас потягли до клубу. Там якийсь чоловік вийшов і почав казати, що в ніч під Івана Купала папоротник не цвіте, та й взагалі не цвів. Кладів у лісі теж нема. Це, каже, вигадки старих людей. Я слухав, слухав, а далі й кажу собі: одважусь та й піду в ліс, не вважаючи на те, що він каже. Прийшов у ліс, став шукати, де папоротник росте. А тут, хтось як закричить: „бий нечисту силу“ — та як улупить мене по голові, я й пам'ять стеряв та вже вранці очумався й ледви-ледви додому причвалав.

Парубок: Оце добре. Виходить, свій свого не впізнав.

Де-хто: Як?

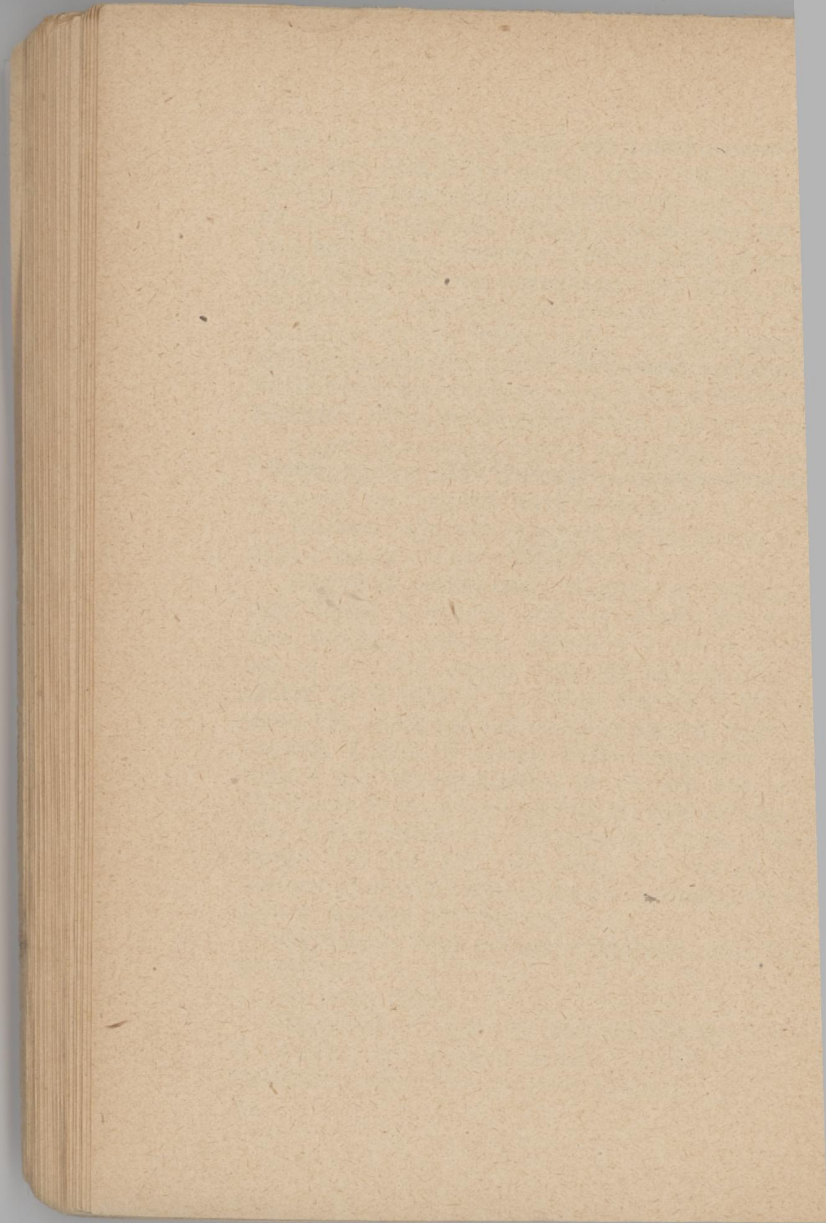
Парубок: Степан і Грицько теж були в лісі й кажуть, що побили нечисту силу. Так оце, виходить, що вони побили Олексю!

Комсомолец : От бачиш, Олексю, до чого воно дійшло; тебе трохи не вбили, тих роздягли в лісі. Як-би ви записались до клубу, там-би вам дали освіту, знання... Тоді ви покинете стародавні нікчемні іграшки та будете іграшки справляти не на вулиці, а в клубі. Тоді не будуть вас дурити шептухи та ворожки. Так от усі в члени клубу!

Парубок завзятий : Я перший іду до клубу, з сьогоднішнього дня, я буду працювати на користь тільки незаможних селян та Радянської Влади.

Комсомолец : Чуєте? Так: усі в члени клубу...

Завіса

„МОДР“

КОЛЕКТИВНА РОБОТА
МАЙСТЕРНІ ГАРТ Ч. I.

Постановку зроблено за завданням Агітпропа Харківського Губкому К.П.(б)У. й Харківської Губполітосвіти по журналу „МОДР“ за листопад 1923 року і ч.ч. 1, 2, 3 за 1924 рік; виставлено було для IV Всеукраїнського З'їзду Незаможніх Селян у помешканні театру ім. Шевченка (кол. Мусурі) 27 червня 1924 року.

Сцену поділено таким чином: посередині ворота тюрми з ґратами, від яких праворуч і ліворуч стіни тюрми, що під час дії відслонюються по - черзі й відкривають ту чи иншу камеру; коли сцена мала, можна зробити лише одну камеру й ворота.

КАРТИНА ПЕРША

При зачиненій завісі серед глядачів у перших рядах крик матери.

Мати: О - о - о!... Ох!... Синочку мій, Полю, куди тебе повели, ти-ж іще дитина...

(Вибігає з криком на авансцену перед завісою. З - по - за завіси вискакує польський жандар).

Жандар: Чого галасуєш?

Мати: Ви кровопивці, жандари, забрали мого сина. Де ви його поділи? Він нічого не винен, ми голодали через те, що фабрикант не платив грошей... *(Падає на землю)*.

Жандар: А - а... пся кров!... Комсомолець, комуніст! Так йому треба, знаємо вас... А ти забирайся геть звідци... *(Штовхає її ногою)*.

Мати: *(схоплюється)*. Де ви його поділи? Пустіть мене до нього.

Жандар: Геть!

Мати: Пустіть мене...

Жандар: Геть, а то стріляти буду!..

1 жінка: *(вибігає теж із зали)*. Де ви діли мого брата!..

Де - кілька жінок: *(за першою)*. Чоловіки, де наші чоловіки!.. Наші діти голодують...

Жандар: Геть звідци, чого верещите...

І жінка: Ви катуєте наших батьків, братів і чоловіків. Через утиски жандармерії гинуть тисячі наших дітей без хліба й одежі...

Жандар: А, пся крев! (*Свистить; вибігають жандари*). Розігнать їх!..

Жінки: Ведуть... ведуть... (*Жах*).

(Жандари тиснуть жінок рушницями на бік. Розчиняється завіса. Ведуть у ворота тюрми заарештованих робітників, один падає, жандар штовхає його).

Мати: Полю...

(Світло гасне).

КАРТИНА ДРУГА

Відкрито стіну однієї з камер

Жандар: *(входить)*. Заходь, заходь тварино... Тут вам покажуть, як мітингувати на площі та підбурювати народ проти уряду — це вам не Росія... *(Входять арештовані)*.

2 жандар: *(до першого)*. Зараз - же перепи-сать усіх і над крикунами поставити хреста. Список передати начальникові — той їх заспо-коїть.

Начальник: *(входить)*. Ага. Привели цих мерзотників. Зараз ми вам покажемо, як роз-водити тут ваш комунізм... Обшукать їх! Роздягнуть!..

Жандар: Руки в гору! *(Б'ють, шарпають)*.

Жандар: *(приглушено)*. Де ти, сукин син, шрифт брав...

(Де - які арештовані падають. Світло гасне).

КАРТИНА ТРЕТЯ

Ті самі без жандарів.

Арештант 2: *(підводиться)*. Що це робиться?..

Арештант 1: До нас прибув о 6-й годині ранку загін жандармерії в 600 чоловіка з офіцерами й агентами карного розшуку. Село оточили, скрізь поставили кулемети; дітям, жінкам загрожували револьверами, громадян усіх били кийками. І все це для того, аби заарештувати шість чоловіка комуністів.

Арештант 2: А нас зупинили з потягом, примусили вийти з піднятими руками й ждати, поки вони оглядали. Коли з цим покінчили, робітників резиновими нагаями погнали на заводи.

Комсомолец: А в нас поліція заарештувала біля 30 селян, членів народньої партії тільки за те, що в них були кешенькові та садівничі ножі...

Входять прокурор, шпик, потім начальник.

Прокурор: Добрий вечір, панове комуністи...

Всі мовчать.

Шпик: Встать, перед вами пан прокурор!

Арештант 1: Не хвилюйтесь, пане шпик...

Прокурор: *(до одного)*. Ваше прізвище?

Арештант 1: Ви його знаєте. Я тільки сьогодні був на допиті.

Прокурор: *(розлютовано)*. Закувать його в кайдани!..

Жандар: Слухаю, пане прокуроре...

Прокурор: *(бігає по камері)*. На ноги й на руки кайдани. Карцер на 10 день... *(До начальника, приглушено)*. Вирвать йому бороду й розбити лице до крови... *(Знов бігає)*. Забрати у них койки й матраци. Заборонити прогулянки! Не давати газет і журналів!.. Заборонити...

Арештант 2: Дихати?..

Прокурор: А, та це бунт!.. Прикувать усіх до стіни!..

(Картина, темно).

КАРТИНА ЧЕТВЕРТА

Инша камера: один арештант лежить, біля нього комсомолець, другий арештант сидить на стільці.

Охранщик: (*входить*). Ось квасоля й два сухарі. Їжте. (*Мовчання*). Чого розляглись? Їжте, кажу вам!

Арештант 1: А, це ви? Надаремно турбуєтесь. Підтримуючи товаришів, ми оголосили голодовку.

Охранщик: Ну, подихайте, чорт вас забери. (*Пішов*).

Комсомолець: Знаєш, перші три дні голодовки найтяжчі.

Арештант 2: Але ми мусимо триматись...

Охранщик: (*входить*). Ну, що - ж, їстимете? Ось юшка й свіжий хліб. (*Пішов*).

Комсомолець: Ач, проклятий, спокушає.

Арештант 2: А ми будемо терпіти до кінця.

Охранщик: (*входить*). Ну, панове комуністи, дозвольте привітати — голодовка скінчилася. Ваші товариші сьогодні їдять і наказали вас привітати. Ось я приніс вам кави й білого хлібця — поживіться.

Арештант 1: Брежете! Наші товариші не їдять і ми їсти не будемо! Нехай знімуть кайдани й переведуть до товаришів.

Охранщик: Не хочете?

Начальник: *(входить)*. Що? Не хочуть?

Охранщик: Не хочуть, пане начальнику.

Начальник: Розсадить їх по окремих камерах!...

(Світло гасне).

КАРТИНА П'ЯТА

Инша камера: долі на соломі лежить арештант, стогне, кілька схилилось до нього.

Арештант 1: *(підходить на стогін)*. Тобі гірше?

Хворий: Дуже погано. Страшенно коле в грудях...

Арештант 2: Що - ж той лікар не йде?

Комсомолец: *(підбігає до дверей)*. Чи прийде - ж нарешті лікар?

Сторож: *(за дверима)*. Не можеш заждати. Чого галасуєш? Сказано, що прийде, значить — прийде.

Арештант 2: Прийде, прийде — вже третій день ждемо...

Хворий: *(стогне)*.

Комсомолец: У - у... прокляті!.. *(кидається до хворого)*.

Лікар: *(входить)*. Ну, панове комуністи, на віщо мене потурбували?

Арештант 1: Товариш хворий...

Лікар: Хворий! Тут не мають права хворіти. А ну, підведіться... *(Хворий силкується підвестись)* о .. о... о... *(хворий безсило падає)*. О, дурниця. Він цілком здоровий. Я казав — ніяких хворих тут не повинно бути, бо

так хоче начальство, і прошу мене більше не турбувати (*пішов*).

Арештант 2: У, продажня душа...

(Комсомолец кидається вслід за лікарем до дверей).

Хворий: (*стогне*). То... ва... риш... (*падає*).

(Всі напружено нахиляються до нього).

Комсомолец: (*підбігає*). Помер?! (*навза*).

Де-хто: Помер...

(Входять начальник, ксьондз, охорона).

Начальник: Встать!.. Час до розстрілу... (*Павза*). Січинський... Корольчук... Габер... готуйтеся... Вам залишається право прохати помилування. Хто відкриє щось важне — того помилують.

Арештант 1: Не брешіть безглуздо! Ми знаємо, що класа йде проти класи. Одні за пригноблення, другі за комунізм. Звичайно, ви нас уб'єте. Але ви вб'єте наше тіло — думки-ж наші, вони охоплять усіх гнаних і голодних, і ради їхнього визволення уб'ють вас. Ми радісно йдемо на смерть, бо певні, що за нею скоро прийде перемога всіх трудящих.

Ксьондз: Заспокойтесь, моя дитино. Пам'ятайте про те, що скоро станете перед всевишнім богом; а тому ще раз кажу, дитино, заспокойтесь і покайтесь у гріхах своїх.

Арештант 2: Панський холопе, во ім'я Христа! Ти потрібний катам, а не нам... (*Відходить наперед, стає навколішки*). Робітникам і селянам усіх країн наш останній привіт (*усі арештовані стають навколішки*). Змученій, скривавленій землі наш останній цілунок... (*Павза*).

Начальник: Встать!.. (*Поволі встають*). У вага... (*читає*). „З наказу правительства — розстрілять“... (*Світло гасне, в иншій камері крик: „розстрілять“; знов у першій: „розстрілять“; по всій тюрмі: „розстрілять, розстрілять“ — останній раз крикнуло кілька голосів. Павза. Чутно дрібний довгий барабан. Сіро розвиднюється на воротах тюрми. Перед ґратами воріт майже силуетами всі жінки й матері заглядають крізь ворота. Барабан замовк*).

Жінки: (*одна по одній*). Хтось упав у могилу...

Ще...

Ще...

Вони ще живі — б'ються об стіни сиріє могили...

Мати: Полю мій!.. Останнім падає мій син...

Всі: Доки-ж це буде?!.. (*падають*).

(Над ворітьми з'являється освітлений капітал).

Капітал: Крови, крові й ще раз крові! Треба, щоб потекла кров комуністів... Ганьба нам, що серед нас живуть комуністи. Смерть їм і всьому їхньому роду! Ми хочемо побачити всіх їх на шибениці. Потрібна капіталістична диктатура для цілковитого знищення цих мерзотників — і ми це зробимо, бо в наших руках суд, поліція, жандармерія, охранка й соціалісти з II Інтернаціоналу... Що значить кілька ваших чоловіків, коли в німецьких тюрмах конає 7.000 комуністів, в Італії — 6.000, в Болгарії — 4.000, в Іспанії — 3.000, в Фінляндії, Польщі, Венгрії теж тисячі. Крім цього,

десятки тисяч бунтуючих рабів конають у тюрмах Індії, Африки й др. колоній. А таких, як ви — жінок і дітей комуністів більше ста тисяч!.. Ха-ха-ха... (*Капітал зникає*).

Жінки: (*підводяться*). Наші зойки й плачі несуться зі всіх кінців світу...

Всі: (*до зали*). Невже-ж нас не почують?!

Голоси з зали: Чують робітники й незаможники всього світу!..

Промовець: (*один із арештантів виходить з публіки на авансцену, під час його слів завіса тихо зачиняється*). Так, ми повинні зробити все можливе, аби допомогти нашим братам робітникам і селянам, що страждають під чоботом капіталістичної реакції. Допомогти цим пригнобленим, цим борцям революції, допомогти їхнім сем'ям є обов'язок усіх, хто служить ділу світової революції. Хай живе міжнародня червона допомога!

Голос із зали: Ми від далекого міста Котельніча Вятської губернії жертвуємо 3.500 пудів хліба...

Другий із зали: А ми від киргизів Акмолинської губернії жертвуємо п'ять з половиною тисяч карбованців, і беремо шефство над тюрмами Болгарії.

Третій: Ми від селян Одещини привезли до Одеського відділу МОДР'у 2.500 пудів зерна.

Промовець: Зараз МОДР по СРСР нараховує більше 2.500.000 членів. Товариші! Організуйте збори на користь сімей жертв капіталу, розповсюджуйте літературу МОДР'у, організуйте на місцях філії МОДР'у, вступайте в члени МОДР'у — Міжнародної Орга-

нізації Допомоги Борцям Революції! Хай живе перемога світової комуні!..

Зала: Хай живе всесвітня Спілка робітників і незаможників!..

Докладчик: Товариші... *(Виходить на зміну промовцеві й починає доклад про МОДР уже в порядку звичайного докладу).*

Кінець.

НАШ ПОБУТ

Інсценівка „Наш Побут“, що ми її тут вміщаємо,
зроблена й випробувана на театр. кону драм. - колективом
робітничого клубу ім. К. Маркса на Павлівці (передмістя
Харкова).

КАРТИНА ПЕРША

Піп з дячком йдуть серед глядачів до сцени й далі на сцену, п'яні співають :

„Святися, святися, новий Ієрусалиме“ і т. д... (дячок несе миску з водою, піп кропить публіку кропилом).

Піп: Співайте всі з нами: „Ангел вопієше!“...
(Починають удвох співати, зупиняються).

Піп: Не хочуть співати. Ну, що ти скажеш.
До церкви не ходять, співати не хочуть.

Дяк: (співає).

Над річкою бережком
Ішов чумак з батіжком

Ох - ох - ох... були оце на кладовищі, та за цими жебраками нічого не вхопиш. Правила панихиду, бачив два яйця лежало на могилі; одвернувся — вже й нема. Що то було раніше — возами додому возили, а тепер — ходили, ходили, один кошик, і то нічого нема, розпаскудився зовсім народ.

Піп: Але що - ж нам робити, з чого жити?

Дяк: З чого жити? Треба йти мені до клубу, та може вдасться записатись керовником хорової секції а може попаду і в союз, от тоді вже нічого не боюся.

Піп: Добре, як у тебе бас хороший, бере і вгору і донизу, а от у мене так такий козлітон, що як затагну, то дерчить, наче розбитий грамофон.

Дяк: Так що-ж нам все-таки робити? З чого жити?

Піп: Та хіба у нас на Павлівці мало темноти, мало хіба дурнів? Край непочатий, ходім попросимо, щось там і дадуть.

Обоє: *(ідуть і співають)*. Христос воскрес...

(На зустріч староста)

Дяк: От ви в добрий час.

Піп: Здрастуйте, старосто... Знаєте, от зараз п'ятидесятка. От зараз п'ятидесятка — чи не можна прибавити нам жалування, а то розпаскудився народ, нічого не дають. Прибавте.

Дяк: А мені як погано живеться, он за кислую капустою по всій Павлівці бігав, і ніхто не дає, скоро прийдуть від фінінспектора описувати добро, вже два самовари сховав.

Піп: Ви-ж працюєте, у вас і голубки є, вже-ж, що не піймаєте, то й є місце.

Староста: Е-е... з чого я живу. Трошки на свічках, трошки на проскурках. А там, як голубка якого піймаю, то це й усе.

Піп: Давайте зробим якесь добровільне пожертвування, на постройку храму, або-що. Народ ще буде давати, от ви нам і заплатите з цього. Яюсь перекрутимось місяців три, а там настане осінь, то може будуть більш давати.

Староста: Ой, присядьте—чужак летить... *(павза)*. Ні, я помилився, це, ворона... *(піп присів, дяк з переляку упав з кону)*.

Піп: Фу, як ви мене налякали, ви крикнули, що чужак, я думав що чужий комісар який, а тут-же все свої, подивіться... *(показує на публіку)*. Ось погляньте, он той, я у нього дитину хрестив, а того-ж вінчав минулої неділі... Ще й випили у нього добре.

Дяк: *(встає)*. Андрій Петрович, ви мене зовсім налякали. Як не поставите пляшки, то не буду співати й розпустю хор і вам зборів не буде.

Староста: Ну годі, ходім пообідаємо.

Піп та дяк: А чарка буде?

Староста: Та може й знайдеться.

Обоє: Ходім, ходім... *(виходять)*.

(Вибігає перша жінка).

1 жінка. Ой де-ж це батюшка? Призначено на 2 години хрестини, а його немає. *(До глядачів)*. Люди добрі, чи не бачили батюшки?

Голос з публіки: А он він до старости пішов горілку пити. *(Жінка біжить шукати. Їй на зустріч 2 жінки)*.

2 жінка: Здорова кума. Куда це ти?

1 жінка: Хрестити вже пора до церкви, а він піячить.

2 жінка: Та куди-ж ти? Ти неси до тої церкви Мироносицької, там старі, а тут хри-стопродавці.

1 жінка: А хіба не однаково?

2 жінка: Як же-ж однаково. Хіба ти наших попів не знаєш? Постриглися й халамиди не носять, от у Мироносицькій так аж п'ять попів, та шостий архірей. А два подякони молоді та красиві, як дивишся, то аж дріжиш. А тут старий шкарба.

1 жінка: А я й не знала. Та хіба - ж вони не однакові.

2 жінка: Яке однакові? Та вони-ж не почитують св. Миколая, а якогось там Горація. Півча не співає херувимської.

1 жінка: Так що-ж робити тепер, дитину-ж треба хрестити?

2 жінка: Так ходім тут є странник старенький, так він і перехрестить. А о 5-й годині вечора приходить на гору до Анастасії, там буде зібрання — усі баби сходяться, там странник біблію читає... ходім... *(виходять)*.

1 дівчина: *(вибіає з хати)*. І що це її досі немає, вже 7 година, пора до клубу. Там мати порається з самогоном, як раз добре утікти, а її немає *(побігла в хату)*.

2 дівчина: *(прибіає)*. Ой спізнилася, спізнилася *(стукає до першої)*.

1 дівчина: *(вибігла)*. Чого так довго не було?

2 дівчина: Та насилу вирвалася. Там мати як почула, що вистава буде в клубі, то не пускають.

1 дівчина: Я зараз викину через вікно свою одежу, а сама вийду через двері *(побігла в хату, викидає через вікно одежу)*.

Голос матери: А куди це ти? Чи не до клубу знову?

1 дівчина: Та ні, мамонько, я зараз на хвилинку до Ганульки... ходім серденько швидче... швидче... *(тікають)*.

Завіса.

КАРТИНА ДРУГА

Жіноча група спортсекції робить під музику спортивні вправи. Посеред публіки ззаду чути голосіння матери, вона наближається до сцени.

Мати: Ой, ой, ой! пропала дочка, пропала! Люди добрі, чи не бачили моєї дочки? Казала: піду до подруги й пропала. Бігала до подруги— немає, як чорти вхопили. Прибігла сюди, те - ж немає— всі куці оббігала, всю спідницю обідрала— і нема... Подивлюсь, що воно тут якісь фіглі - миглі роблять. Що воно таке, хлопці чи дівчата?

2 мати: *(теж у публиці).* О, — кумонько, де - ж ви? Та йдіть сюди!

1 мати: Та стривайте, кумонько, подивіться. Ось тут якісь фіглі - миглі роблять.

2 мати: Стривайте кумо, я зараз, бач народу скільки й не пролізеш. Що вони тут дивляться? Кумедії... А чи хлопці, чи дівчата?

1 мати: Сказать-би дівчата, так у штанях.

2 мати: Ой кумонько, так он-же ваша витрішківата!

1 мати: А он-же й ваша патлата! *(Обидві біжать на сцену й шарпають своїх дочок за руки).*

2 мати: Забирайся мені зараз звідци! Ски-

да й штани, скидай мені зараз. Де твоя спідниця?

1 мати до 2-ї: Кумонько, там у мене за-кваска на самогонку пахтить, аж пузириться, як сьогодні не виженем, то-ж завтра пере-кисне.

2 мати: А я-ж і не знала, мені на завтра потрібно самогону, у мене чоловік менинник.

1 мати: Мені треба помічницю, бо сама-ж не вправлюся, а вони тут якусь шпорту за-тіяли. Повидумляли якісь клуби та й викру-чують людей.

Одна з членів гуртка: Ой тіточко, ви нічого не розумієте! Ви старі та темні. Тут не викру-чують, а дають здоров'я оцим спортом. Клуб дає нам знання й звідци ми не підемо варити самогон, бо нам самогон ваш не потрібний.

Обидві матері: *(причитуючи виходять)*. Ой, ой кляті дівчата, зовсім поодбивалися від рук, книжки читають, кумедії показують... Що-ж це далі буде?!.

(Дівчата по команді маршем виходять)

Керовник спортсекції: *(швидко виходить)*. 6 година, а нікого нема, особливо дівчат... А що сьогодні робити будемо? З дівчатами гуртова... З хлопцями теж гуртова... Потім так... Гандбол, баскетбол, футбол, бол, бол, бол... І... чехарда... ніколи не робили... Ой, де-ж члени гуртка?..

Керовник хор. гуртка: *(вибігає й нашттовху-ється на спорткеровника)*. Ви не член хоро-вого гуртка?

Кер. спортсек.: А ви не член спортсекції?

Кер. хор. гуртка: Хм... Я керовник хоро-вої секції.

Кер. спортсек.: А я спортивної.

Обидва: *(до глядачів).* А де-ж члени гуртка?
Ну... ну... заждемо *(сідають).*

Учитель: *(швидко виходить).* Оце гарно, мабуть перший прийшов. А де-ж це члени школи? Найголовніша задача радянської влади — це дати освіту... Ну як ти їх навчиш, коли спізняються, та так погано ходять... а потім кажуть, що я винен... І... ось двоє сидять... Товариші, ви до школи прийшли?..

Кер. хор.: Та ні, я керовник хору.

Кер. спорт.: А я керовник спорту.

Учитель: А де-ж учні школи?

Обоє: Спізнилися.

Учитель: Ну то я з вами почекаю... *(сідають. павза, позіхають, чекають, лягають).*

Завклуб: Що це таке вже 7-а година, а тут нікого нема... А ось, ну що товариші, що маєте сьогодні робити?

Кер. хор.: Я, знаєте, хочу вивчити сьогодні „Їхав козак за Дунай“... Там соло буде співати Андрій Чернуха й Акулова. Хороші голоса.

Завклуб: Добре, послухаєм. А ви товаришу?

Кер. спорт.: А я? Дівчата — гуртова, хлопці — гуртова, бастбол, футбол, бол, бол, а я сьогодні нове придумав — чехарду провести.

Завклуб: А що це за чехарда?

Кер. спорт.: Добрий номер. Приходьте подивитись.

Завклуб: Ну, а як же у вас зі школою? Скільки у вас записалось?

Учитель: Та 18 душ, але бачите як погано ходять.

Завклуб: Ну я зараз піду зганяти. А от

і завхоз. Слухайте, зараз підіть до машиніста, скажіть, щоб машину пускав.

Завхоз: Та машиніста немає.

Завклуб: Ну то давайте лампи.

Завхоз: Так стьокол немає.

Завклуб: Ну то давайте дзвінок, щоб збірались.

Завхоз: А де-ж я візьму дзвінка?

Завклуб: Ой, ой, ой! Ну то біжіть скоріше за машиністом (*завхоз пішов*). Ну, що ти будеш робити, хоч розірвись. Мені треба недільник зробити, треба піянино перетаскати, гігантський стовп, сцену оборудувати, сад від гусені очистити... А як ти його очистиш, коли покликав членів клубу допомогти, а один і каже: „чого я піду? коли-б там замість гусені та півпляшки висіло на дереві, то я-б збивав її“. Ну я все-таки піду зганяти членів гуртків. (*пішов*).

Машиніст: (*іде п'яний серед глядачів, співає*). „Од понеділка до понеділка... вип'ємо, куме, добра горілка... фрр... он і завклуб... ой, ой треба сховатися, а то на моє „заявление“ так і на „сокращение“ попаду... (*курникає*). „Од понеділка до понеділка“...“

Завхоз: Ідіть скоріше, пускайте машину, а то погано буде...

Машиніст: Е... це не ваше діло. Я за себе одвічаю, коли мені треба, я своє зроблю, а тепер треба піти за сильно горючим і шипучим матеріялом... (*іде*) „Од понеділка до понеділка“. (*на сцену виходить один член гуртка*).

Кер. хор.: (*Хапає й тягне в один бік*). Ходімте!... зараз будемо співати, ходім... хоч піянино поламане, так ми під камертон... ходім.

Кер. спорт.: Ой, член гуртка!... (*тягне йогою за другу руку*). Ходім! Баскетбол, футбол, чехарда...

Учитель: О, стривайте, стривайте! (*підбіває й залядає йому в вічі*). Так це-ж малограмотний! Ні „а“ ні „б“ не знає... Товаришу, я вас зараз начну (*тягне йогою за плечі вперед*).

Завклуб: (*вибіває, хапає йогою ззаду за сорочку*). Стійте, стійте товаришу!... На політграмоту...

Завіса

КАРТИНА ТРЕТЯ

Засідання. На сцені президія, докладчик завклуб. Члени клубу в публіці.

Завклуб: (*кінчаючи доклада*). Так от, товариші, ви бачили де-які хиби в роботі членів клубу, бачили, що де-які члени гуртків не зовсім дбало ставляться до праці, вони, звичайно, повинні підтягнутись, що-ж до піяцтва в нашому районі, то збори певно складають якусь резолюцію... Може хто має які запитання?

3 місця: Тов. Завклубе, чи всі відвідують спортсекцію? І що робити з такими членами гуртка, що стає один раз в строй а потім більше не працює, бо каже я вже похудав?

Завклуб: А хто це такий?

3 місця: А староста 2-го політгуртка.

(Регіт. голоси: — О, правда, що похудав!)

2 з місця: А як з бенефісом Степана Миколайовича Бондаренка. Чи допустимі такі бенефіси?

Завклуб: Бенефіс обмірковували на засіданні правління, котре висловилося категорично проти. Можна ставить тільки показні бенефіси, а не матеріяльні.

3-й: А скажіть, будь ласка, чи завжди будуть давати таку лампу, наче факел, українському

гурткові? Завхоз каже: є одна хороша лампа, так потрібна на засідання правління, а ви собі погальдите та й розійдись в темноті.

Голоси з місць: От так завхоз! А ну підтягнись!

4-й: А я, знаєте, в нашій газеті читав, що в українському гурткові 3 „невести“, ані одного жениха... Так що - ж робити?

Завклуб: Нехай той, хто писав, прийде та допоможе, нехай запишеться в гурток.

3 місця: А може й це „невіста“ писала?

(*Рейт*).

3 місця: Я от про гурток хотів сказати. Бувають такі члени, знаєте, що кажуть: як мені не заплатять, то й не буду грати. Або дають ролю, так каже — нащо мені стара, я хочу молоду грати...

3 місця: А то ще от з репетиціями у нас. Одні не ходять на репетиції, а другі так ходять, що й каблучки гублять — п'яненькі.

Голоси: А є, бува, бува!

3 місця: От, граєш, наприклад, „На шляхах“... Так каже, що грає тоді тільки гарно, коли вип'є пляшечку померанцевої...

Завклуб: Ну годі, вже треба отямитись! Давайте резолюцію.

3 місця: (*виходить на сцену*). Товариші, я пропоную резолюцію: „Трудящі Павлівського району, члени клубу й не члени, бачимо, що п'яцтво ганебне й шкідливе для робітника, що заробітки йдуть на самогон, що п'яцтво розбещує молодь і підриває клубну роботу. Ми зазначаємо й приймаємо:

1) П'яцтво шкідливе для здоров'я.

Голова: Я голосую. Товариші, хто признає, що піяцтво шкідливе для здоров'я, підніміть руку.

Голоси: Та всі, всі... Ні диви, не всі піднімають.

Завклуб: *(до частини глядачів, яка можливо не підніме рук).* А ви що - ж, товариші, не голосуєте?

З місця: А може хто признає, що напиться свинею дуже корисно й для здоров'я і для кешені *(івалт)*.

Голова: Тихше, тихше. Що за нелегальщина! Корявий, сідай на моє місце.

Завклуб: Тихо. Товариші! Я голосую ще раз. Хто признає, що піяцтво шкідливе для здоров'я, підніміть руку... Одноголосно.

Голоси: Всі... Всі... *(Голова вертається).*

Голова: Сенька, дай папіросу...

Докладчик: *(читає).* Далі: 2) З піяцтвом трудящим треба боротись.

Завклуб: Голосую. Хто визнає, що з піяцтвом треба боротись, підніміть руку.

Голоса: Всі... всі...

Завклуб: Одноголосно. Яким - же способом боротись?

Докладчик: Я пропоную таких членів виключати з клубу й притягати до суду.

Завклуб: Хто за це, підніміть руку.

Голоси: Всі, всі, всі...

Завклуб: Так пам'ятайте-ж, товариші!

Баба *(йде через публіку на сцену, несе самонний апарат, мовчки ставить на стіл).*

Завклуб: Що це таке? Що скажете, громадяно?

Баба: Та була я, знаєте, вчора тут у вас,

якийсь дохтур розказував про горілку. Каже, що від самогону своєю смертю не помреш, а що тобі печінка зпухне, та й здохнеш, як собака... Та дочка мені теж, як почала розказувати. Вона тут до вас у клуб бігає на тую шпорту, як почала мені розказувати... То я собі й подумала... хай він западеться той самогон... може воно й справді я темна та не знаю... То хай йому всячина. Так оце й припинила своє проїзводство. Заберіть цього самовара, може хлопцям та дівчатам чаю нагрієте.

Завклуб: От і добре, (до глядачів). А ну, матері та тітки, може ще хто запишеться до школи? Як хто ще хоче, то приходьте завтра в клуб до учителя. Бо сьогодні вже пізно. А тепер засідання зачиняємо... Бувайте здорові!..

Завіса

ДОНТРА... 87

учебна... 87

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Харків, пл. Тевелева 4, тел. 8 — 35, 16 — 38

ДРУКУЄТЬСЯ

І НЕЗАБАРОМ
ВИЙДЕ З ДРУКУ

ГАРТОВАНИЙ ТЕАТР

ЗБІРНИК ДРУГИЙ

З М І С Т :

„Самодіяльний драматичний гурток“ (як самім написати п'єсу) — стаття Л. Болобана, Колективні компонування робітничих драмгуртків — п'єси: „На фронті праці“, „Перевибори“, „Біля клуні“, „Злий і добрий Хем“, „Суд над селянином Темненком — неписьменним“.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ВІДДІЛ

Харків, пл. Тевелева 4, тел. 8 — 35, 16 — 38.

Ф І Л І І :

В Київі, Одесі, Катеринославі, Москві й Ленінграді.

ТОРГОВЕЛЬНІ КОНТОРИ :

В Винниці, Житомирі, Полтаві, Чернигові.

Агентства й контрагентства по всіх місцях України.
Телеграфна адреса для всіх — Укрдержвидав.

262694

